

OGLAR

glasilo Kulturnega društva Zavratac

2001-1

Zavratac

3 UVODNIK - Jože Lazar

AKTUALNO

- 4 KS Zavratac - Darko Bogataj
5 Medved v Zavrtaču in njegovi okolici - Evgen Rupnik

IZ ZGODOVINE

- 6 Zgodovina in kronika cerkve sv. Urha v Zavrtaču - Alojz Kogovšek
9 Sem pol Zavračana - Rado Jurca

KULTURA

- 12 Kulturni dan
12 Človeška duša - iz priročnika "Blaže in Nežica v nedeljski šoli" A. M. Slomška
13 O kulturi - dr. Janez Podobnik
13 Praznik mater - Mojca Mivšek
14 Gostovanje pevskega zbora v Doleh - Rado Erznožnik
14 Občni zbor KD Zavratac, pustovanje po zavraško (?) - Kristina Bogataj
16 V gosteh smo imeli Iztoka Mlakarja - Renata Kogovšek
17 Razstava velikonočnih pirhov - Tomaž Mivšek
17 Plesni tečaj - Tomaž Mivšek, Gregor Mlinar
18 Bil sem v Londonu - Urban Kogovšek
20 Koncert noneta Vitra - Darja Kogovšek
21 Iacobus Gallus Carniolus - Bernarda Kogovšek
22 Ob 60-letnici orgel v zavraški cerkvi - Polona Gantar
25 Pritrkovanje - 'penkanje' - Marko Vehar
26 Ikonopisje - Andrej Mivšek
28 Valentin Metzinger - Andrej Mivšek
29 Kdo bo skrbel za našo kulturno dediščino - Tamara Trček-Pečak

KULTURA - PROSTI ČAS

- 32 Idrijske čipke preko meje - Slavka Rupnik
33 Postal sem čebelar - Jože Lazar

PROZA in POEZIJA

- 34 Oj, mladost ti moja - Veronika Rupnik-Hatlak
35 Časi se spreminjajo - Olga Vehar
35 Poezija: Olga Vehar, Janez Gantar

ŠOLSKA STRAN

- 36 Marijina znamenja v Zavrtaču
37 Hodil po zemlji sem naši in pil nje prelesti

RAZVEDRILLO

- 38 Anekdote - učenci POŠ Zavratac
39 Šale - Evgen Rupnik, Olga Vehar

ŠPORT IN RAZVEDRILLO

- 40 Državno prvenstvo v avtokrosu - Alenka Gantar
42 Pot prijatelj v Vrhnika - Zavratac - Mojca Drmota

44 POSLOVNE STRANI

Pogumno naprej

Pred kratkim sem se pogovarjal z invalidom, slepim človekom. Začudil sem se: "Kako moreš toliko vedeti?" "Človek mora vztrajati v dobrem in ne obupavati. Veselim se življenja, zanima me ogromno stvari," mi je odgovoril.

Prav vztrajnost in optimizem sta tisti dve človeški lastnosti, ki sta mnogokrat odločilni, predvsem v težkih trenutkih. Še Jezus je rekel, da kdor bo vztrajal v dobrem do konca, bo rešen. Ljudi, ki se navdušujejo za kaj dobrega in lepega, je ogromno, malo manj pa je tistih, ki to delajo.

Toda kaj bi tarnali in se predajali malodušju, med nami je nova številka Oglarja, ki nam s svojimi prispevki prinaša veliko novega in zanimivega. Trud nas vseh je poplačan. In še en dokaz, da je življenje lepše, če ga znamo deliti. Prelepa narava, ki nas obdaja, nas k tem še vzpodbuja. Pogled skozi okno proti belim planinam na modrem nebu človeka kar dviga in mu daje trdnost. Tako kljub težavam Oglar vztraja, saj čutimo veliko ljubezen do kraja. Lepota, ki nas obdaja, nas navdušuje in vzpodbuja, da nam bo lažje vztrajati, če bomo delali skupaj.

Jože Lazar

OGLAR, letnik 2, št. 1, junij 2001

Glasilno izdaja Kulturno društvo Zavratac dvakrat letno

Uredniški odbor:

Alenka Gantar (glavni ni odgovorni urednik), Nataša Mivšek (lektoriranje), Renata Kogovšek, Jožef Lazar, Andrej Mivšek, Robert Rijavec, Darko Bogataj, Mojca Mivšek, Kristina Bogataj, Anita Tavčar, Tomaž Mivšek, Polona Gantar

Naslovna in zadnja stran: Andrej Mivšek

Fotografija: Robert Rijavec

Tisk in oblikovanje: ABC Merkur d.o.o. Idrija

Naklada: 300 izvodov

KS ZAVRATEC

Zastavljeni dolgoročni cilji krajanov Zavratca se počasi približujejo koncu. V vas je pritekla voda, za asfaltacijo nam je ostalo še nekaj odsekov in radioaktivni odpadki niso več skladiščeni v kraju. Ko bodo dokončno doseženi vsi zastavljeni cilji in motivi krajanov, ne smemo dopustiti, da se ustavijo vse aktivnosti v kraju. Kot dobri gospodarji moramo tudi kraju zapustiti dobro dediščino in osnovo za naše zanamce. Za razvoj podeželja in vasi pa je potrebna enotnost in zavest vseh krajanov. Res nismo številčni, vendar lahko z dobrimi idejami in vztrajnim delom storimo veliko za kraj.

Na sestankih sveta krajevne skupnosti smo večkrat omenili možnost vključitve kraja v projekt CRPOV. V nadaljevanju želim na kratko predstaviti projekt. Načrtujemo, da bomo v prihodnosti predstavili projekt tudi na zboru krajanov, kjer bomo lahko prejeli tudi mnenja krajanov.

CRPOV

Sama kratica CRPOV pomeni: **celostni razvoj podeželja in obnova vasi**. Cilj teh projektov so poleg gospodarskih učinkov tudi enakovredna zaščita krajine, skladen razvoj vseh področji, ohranjanje kulturne krajine, varovanje kmetijskih površin in ohranjanje poseljenosti. Vse to omogoča zvišanje kvalitete bivanja prebivalcev na določenem območju. V Občini Idrija se je že kar nekaj krajevnih skupnosti odločilo za projekt. Vključitev v projekt CRPOV ne pomeni denarja, temveč način, da se preko razpisov tako za skupne projekte kot tudi za individualne pride do sredstev za realizacijo določenega cilja. Sam projekt poteka v štirih fazah.

1. REDNA MESEČNA SREČANJA S POGOVORI

Zainteresirani prebivalci s strokovnjaki obdelujejo različne teme. Srečanja so uspešna le, če prebivalci sodelujejo, poudarek je tudi na individualnem pristopu, kar omogoča, da vsakega posameznika s poslovno idejo strokovnjak pripelje do idejne rešitve. Pri dosedanjih projektih so obravnavali teme :

- gradnja infrastrukture, izboljšanje življenjskega prostora
- zgodovina kraja, naravni in kulturni spomeniki
- kmetijstvo, dopolnilne dejavnosti, obrt
- varovanje okolja, zaustavitev zaraščanja zemljišč

V Črnem Vrhu so npr. obravnavali:

Programi EU za razvoj podeželja, učinkovito rabo energije v gospodinjstvih, turistične priložnosti, biokmetijstvo in certifikati za turistične biokmetije, žensko podjetništvo...

V študijskih krožkih so si zastavili cilje:

12 domačinov si bo zgradilo sistem za ogrevanje sanitarne vode s sončno energijo, 12 zainteresiranih bo spoznalo možnost uporabe biomase in zaslužka z

izdelavo sekancev, 12 domačinov pa bo spoznalo osnove za pričetek ukvarjanja s turizmom.

2. ANALITIČNO STROKOVNO DELO

Faza zajema pregled obstoječega stanja, literature, razgovor s krajanji in poročanje Ministrstvu.

3. PRIPRAVA OSNUTKA RAZVOJNEGA PROGRAMA

Pripravi se osnutek razvojnega programa, ter predstavitev krajanom in občinskemu svetu.

4. DOKONČNO OBLIKOVANJE RAZVOJNIH OSNOV

V tej fazi se točno določeni projekti zberejo v katalog. S tem so ustvarjeni pogoji za prijavo na razpise skupnih projektov in projektov posameznih krajanov.

V Sloveniji ima kar 85% vseh krajevnih skupnosti podeželski značaj in kar 60% vsega prebivalstva živi na podeželju. Številke dokazujejo, da je razvoj podeželja pomembna sestavina celotnega razvoja Slovenije. Jedro podeželjske vasi običajno predstavlja cerkev, vaška gostilna, šola in trgovina. Današnji časi ekonomske preračunljivosti so pustili posledice tudi v Zavratcu. Župnišče v Zavratcu je prazno (duhovnikov primanjkuje), trgovine tudi že dolgo ni več v kraju, vaško gostilno uspešno nadomešča Gasilski dom. Osnovna šola je ostala v Zavratcu in upamo, da se nam ni potrebno bati za nadaljni obstoj.

Mogoče bi lahko postal naš dolgoročni cilj utrjevati in razvijati podeželski značaj vasi. Prav vključitev v projekt CRPOV bi spodbudil krajanje, ki so mogoče že

MEDVED V ZAVRATCU IN NJEGOVI OKOLICI

razmišljali o kmečkem turizmu ali dopolnilni dejavnosti na kmetiji, da pridejo do strokovnega nasveta in finančne pomoči za uresničitev svoje želje po napredku. Zavedati se moramo, da vsak razvoj posameznika v kraju posredno pomeni razvoj cele vasi. Kmečki turizem ali vaška gostilna bi omogočala nadaljni razvoj turizma v kraju. Po mnenju strokovnjakov so v Zavrattu idealne možnosti za kolesarsko transverzalo in vključitev v druge turistične ponudbe. Gostinstvo in turizem, bi bila lahko kruh tudi Zavračanom. Prav tako bi lahko dopolnilne dejavnosti in obrt omogočala zaposlitev krajanom in razvoj kraja. Zavedamo se, da so takšne odločitve veliko tveganje, ki pa lahko ob strokovni pomoči in vodenju strokovnjakov postanejo uspešna in donosna dejavnost.

Viri:

- Umni kmetovalec- Oktober 1998; Andra Marinko: Kaj je CRPOV in zakaj je smiselno uvajanje teh programov na podeželju
- Center za uravnotežen razvoj: Predstavitev razvojnega projekta CRPOV Črni Vrh

Darko Bogataj

Medveda so prvi videli v Spodnjem Zavrattu pri Gantarjevih ali po domače povedano pri Slabetovih. Povedali so mi, kako so ga videli. Bila je sobota zjutraj. Prvi se je zbudil Francelj. Medveda je zagledal skozi kuhinjsko okno. Šel je po daljnogled in medveda še nekaj časa opazoval. Nato je poklical še ostale člane družine, vendar mu nekateri niso verjeli in so še malo pospali. Medveda so opazovali z daljnogledom. Videli so starejšo medvedko in dva mladiča malo bolj tam v gozdu. Mladiča sta se držala blizu mame medvedke, ki je bila na jasi v Goznkovi dolini. Ravno toliko se je videlo mladiča, da so lahko ugotovili, kako se igrata. Plezala sta po bukvi navzgor, nato je enemu mladiču malo spodrsnilo in padel je na tla. V Goznkovi dolini so se zadrževali od jutra do enajste ure dopoldan. Ko je Francelj povedal to v gasilskem domu v nedeljo po maši, mu prav dosti nismo verjeli. Nekateri kmetje pa so mu vseeno malo verjeli. Ko so šli v gozd pripravljat drva, jih je bilo kar malo strah in so si mislili: "Kaj, če ga pa res srečamo?" Čez nekaj dni so ga videli v Brekovicah - ista dva mladiča in starejšo medvedko. Čez kak teden ga je videl Stanko Mažinatov v zavraških Hlevišah. Jaz sem ga pa videl na Logu, ko sem se peljal iz Žirov. Zagledal sem ga na razdalji dvajsetih metrov pred hudim ovinkom na mostu. Zelo nahirno sem avto zaustavil in opazoval, kam bodo šli. Bilo me je zelo strah, če bodo šli proti meni. Vendar so šli ob potoku Jakopnik po grapi navzgor. Počakal sem še nekaj minut, da sem bil siguren, da se ne bodo vrnili. Nazadnje so ga videli v Zakovku.

Ne bo odveč, če bomo previdni, kajti medvedka, ki ima mladiče, je lahko zelo nevarna.

Evgen Rupnik

ZGODOVINA IN KRONIKA CERKVE SV. URHA V ZAVRATCU

Cerkev sv. Urha v Zavrattcu stoji na majhnem hribčku nad vasjo na nadmorski višini 724 m. Pod njo in za njo so v skoraj strnjenem vencu posejane hiše. Ko prideš v vas, se ti zdi kot neka kraljica v belem nad njo. Do nje se iz treh strani vijejo poti.

O cerkvi je ohranjenih malo podatkov. Cerkev z vasjo je leta 1630 spadala pod škofjeloško gospodstvo kot podružnica Hlevnega vrha in Žirov. Zato so bili arhivi v Žireh, ki pa so z župniščem vred pogoreli.

Nad vhodom v cerkev je v kamen vklesana letnica 1647. Takrat naj bi bil zgrajen spodnji del zvonika. Na tem mestu je po ljudskem izročilu že prej stala kapela. Tudi v lopi pod zvonikom so pred zadnjim beljenjem bili poslikani ornamenti iz začetka 17. stoletja in na podstrešju (vogalni ornamenti - freska). Pod korom pa sta dva lepa kamnita stebra, izklesana v Spodnjem Zavrattcu - Šternski grič. Zanimiv je tudi podstavek krstnega kamna, ki je izdelan iz kamna iz naše okolice - garjevec. Prav iz istega kamna in od istega izdelovalca

je tudi krstni kamen v cerkvi na Vrhu Sv. Treh Kraljev.

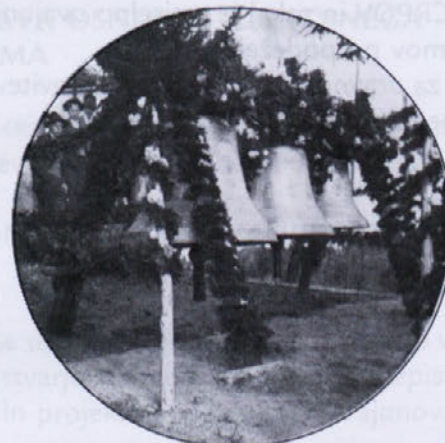
Glavni oltar je lesen in je bil izdelan v Idriji leta 1857. Na njem ne emblem G. T. (začetnici imena mojstra). Glede na obliko in izdelavo ima pomembno vrednost. V glavnem tronu je sv. Urh, škof, zgoraj v malem tronu pa je Marija, kraljica sveta. Stranski oltarji imajo manjšo vrednost, ker so kopije drugih.

Cerkev je grajena v baročnem in gotskem slogu.

V cerkvi je bil prej raven strop, verjetno lesene konstrukcije. Kot piše v Logaškem okrajnem glavarstvu iz leta 1889, je bila cerkev v začetku 18. stoletja obokana. Na oboku nad prezbiterijem je letnica 1713 - ta je iz časa obokanja. Iz tega časa so tudi freske, odkrite leta 1976 pri beljenju cerkve. Teh je deset. Njihovo starost in izvor je ugotovil dr. Emilijan Cevc iz Ljubljane. Avtor je neznan. Na stropu v glavni ladji je sv. Urh, na stenah pa so sv. Izidor - kmet, sv. Jakob, sv. Martin na konju in sv. Vid. V prezbiteriju na stropu je

Žegnanje zvonov 27.10.1929.

Zvonovi za žegnanje 29.8.1969.

Zvonovi, pripravljani na žegnanje.

Marija Vnebovzeta, na stenah pa sv. Andrej, sv. Klemen. Sv. Marko evangelist in sv. Janez. Ti svetniki so patroni štirih glavnih kmetov, ki so poslikavo naročili in zanjo tudi denarno prispevali. To je po ustnem izročilu povedal moj oče Jakob Kogovšek.

Leta 1747 je bil zvonik dozidan do višine 30 m. Ura je bila prej pod linami (pod zvonovi). Sedanje ostrešje (cimper) je bilo postavljeno leta 1872, ni pa zapisano, če je bilo mogoče ostrešje zamenjano zaradi požara. Ob tej obnovi je bila tudi ura postavljena na sedanje mesto nad line. Ob zadnji obnovi zvonika se je lepo videla dozidava. Takrat je bil nabavljen tudi nov urni mehanizem (sedanji). Kritina na zvoniku je bila tesana skodla (hrast), pribite pa so bile s kovanimi žebli domačih kovačev.

Prvi zvon v prejšnjem zvoniku je bil vlit na Podklancu blizu Jureča okoli leta 1670. Vlit naj bi ga Andrej Mrak, omenjen kot zvonar v Žužemberku leta 1663. V novejšem zvoniku so bili trije zvonovi kupljeni pod Avstroogrsko. Točnih podatkov ni, ne ve se njihova teža niti glas, na katerega so bili uglašeni. V času prve svetovne vojne (1914 - 1918) je dva vzela vojska. Leta

1929 junija meseca so vlili tri nove zvonove v Trentu (Italija). Za vlitje zvonov so dali starega, ki je ostal od prve svetovne vojne. 27. oktobra 1929 popoldne so te zvonove žegnali. Bilo je veliko ljudi in mlajev. Avgusta 1942 je takratna država Italija vzela mala dva zvonova za potrebe vojske (topovi). Veliki zvon, ki je takrat ostal in je še danes, je bil vlit v livarni FRATELLI CARLO E MARIO COLBACCHINI FECERO IN TRENTO - in še rimska letnica MCMXXIX. To letnico so morali pripisovati pod vladavino Mussolinija (ano fašista). Zvon tehta 1090 kg in je uglašen na ton E.

Leta 1932 so notranjost cerkve prebelili in pri tem otokli in ometali freske.

Leta 1938 so prezidali in povečali zakristijo. Pri tem je tudi država materialno pomagala.

Leta 1941 so na predlog takratnega organista Jakoba Kogovšek in gospodarjev Matjaževega in Brnikovega šli v nabavo orgel. Prej so imeli harmonij. Šli so se še posvetovat v Ledine k gospodu župniku Žagarju. Ta jim je dal še korajže in so se odločili. Pneumatske orgle so naročili v delavnici Valiček v stari Gorici. 1. junija

Obok nad prezbiterijem z letnico 1713.

Pokrivanje cerkve z bakrom, 22.6.1998.

1941 so jih začeli postavljati. Na sv. Vida, 15. junija 1941 so jih blagoslovili.

Leta 1956 se je nanovo prekrila streha cerkve. Pokrita je bila s tesanimi skodlami, katere so bile že delno dotrajane. Ta dela so izvajali mojstri iz poljanske doline.

Leta 1957 se je obnovilo ostrešje zvonika. Nad uro se je pokrilo s pocinkano pločevina, ostale skodle pa popleskalo. Obnovila se je številčnica ure in buča v špici, ki je bila prestreljena.

Leta 1968 so domači mojstri otolkli in ometali zahodno stran zvonika.

12. januarja 1969 je bilo sklenjeno, da se kupi še dva zvona, srednji in mali. 28. septembra 1969 popoldne sta bila že posvečena. Srednji je težak 550 kg s tonom G in je posvečen sv. Jožefu delavcu. Mali zvon pa je težak 403 kg s tonom A, posvečen je sv. Florjanu. Ulita sta bila v livarni Feralit Žalec.

Leta 1972 je bil obnovljen prezbitერიj. Tedaj so odstranili prižnico in obhajilno mizo. Postavili so nov daritveni oltar, ki je obrnjen k ljudstvu. Po drugem vatikanskem koncilu je bil med prvimi v škofiji. Štirje

reliefi štirih evangelistov s prižnice pa so vdeleni v glavni oltar pod tabernakelj. Tabernakelj z angeli so pozlatili v rezbarski delavnici v Šentjoštu. Obnovo prezbitერიja sta načrtovala arhitekta Tone Bitenc in Jože Kregar. Izdelal ga je kamnosek Vodnik iz Ljubljane. Uporabljal je hotaveljski marmor. Oltar je bil 11. maja 1972, na vnebohod, posvečen Mariji, kraljici sveta.

Julija 1976 se je prenovila razsvetljava in nanovo pozidalo stopnišče na kor, ki je od tedaj pokrito. Tega leta je bila cerkev tudi prebeljena in kot je omenjeno, odkrite so bile freske.

Leta 1996 se je na zvoniku obnovilo streho in fasado. 12. avgusta 1996 so začeli postavljati odranje. Krovsko dela je izvedel mojster Šušteršič iz Logatca. Za kritino je uporabljen baker. 3. septembra 1996 so krovsko dela zaključili.

9. septembra 1996 se je začelo odstranjevati omet na zvoniku. 30. septembra ob 13. uri so bila zaključena zidarska dela. Ta dela je izvajal mojster Škedelj iz Ljubljane. Obnovljena je bila tudi ura. Dobila je novo številčnico in kazalce. Kazalci so iz nerjaveče pločevine. To delo sva izvedla Lojze in Rado Kogovšek. Vsa ta

Nastavitev zvonov v zvonik 29.8.1969 popoldne.

Odranje za obnovo ostrešja in fasade 13.8.1996.

dela so se izvedla za praznovanje 350-letnice cerkve na urhovo nedeljo, 6. julija 1997.

Pozimi in na pomlad leta 1997 se je začel zbirati les za novo ostrešje na cerkvi (trami in deske). 29. aprila 1997 pa je Mile Kogovšek začel tesati les v trame. Ostali les se je obžagal na žagah pri Matjažu, na Tratah in v Doleh pri Sedeju. Vsega skupaj je bilo preko 30 m³ tramov in 10 m³ desk. Nekateri farani so se materialno kar dobro odrezali.

12. junija 1998 so začeli postavljati grušt (oder) in podirati cimper.

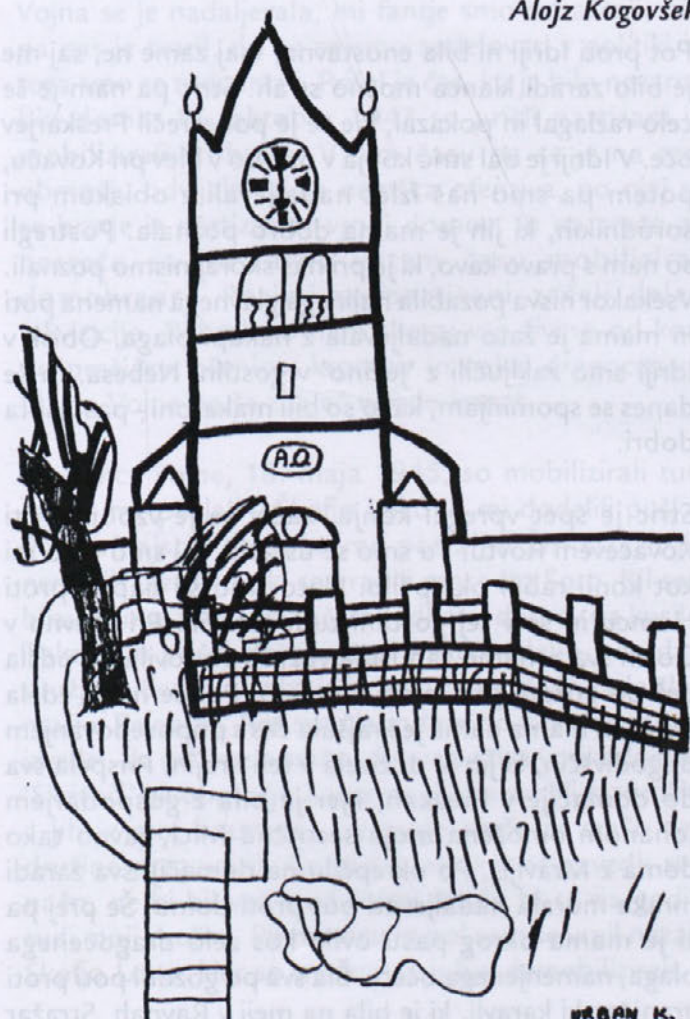
22. junija 1998 so začeli postavljati in pokrivati z bakreno pločevino.

2. julija 1998 so dela končali.

Vsa krovška in cimpermanska dela je izvedel isti mojster kot pri zvoniku - Šušteršič iz Logatca. Glavni cimperman pa je bil Polde Nagode iz Hotedršice.

To zgodovino in kroniko sem vam opisal po skopih podatkih in izročilih. Podatki so iz kronike škofjeloškega gospostva iz leta 1630, Logaškega okrajnega glavarstva iz leta 1889, župnijske kronike Zavratac, ustnega izročila Jakoba Kogovšek in po mojem zapisu in spominu.

Alojz Kogovšek

SEM POL ZAVRAČANA

(članek je dokumentaren)

Moja mama, Marija Kogovšek - Micka, je bila rojena na Mravljajah 25. marca 1885, župnija Zavratac. Odraščala je doma, na velikem posestvu, delati pa je morala kot vsaka kmečka dekla. Zelo rada je predla, pletla in kvačkala. Bila je globoko verna in zelo pravična, tako da jo je vsaka krivica močno prizadela. Osnovno šolo in k verouku je hodila v Zavratac, kjer je poučeval župnik. Obiskovanje šole v tistem času ni bilo obvezno, ker pa je bila mama nadarjena in pridna učenka, sta si mama in oče želela, da bi nadaljevala s šolanjem. A možnosti takrat ni bilo, šolanje je bilo v tistih časih zelo drago. Vseeno se je naučila dobro brati in pisati, samo računstvo ji je šlo bolj slabo. Pa je nekatere manjše stvari vedno hitreje izračunala iz glave kot jaz s svinčnikom.

Leta so tekla. Ko je bila stara 26 let, je iz Brekovic prišel vdovec in velik kmet Jureč. Bil je enkrat starejši od nje in zelo napreden gospodar. Posestvo je bilo zelo urejeno in opremljeno z novimi poslopji. Ni veliko premišljevala, kar na hitro se je odločila in konec leta 1911 sta bila že poročena. Z njenim prihodom k Jureču se je na posestvu odprla tudi gostilna. Bilo je veliko prometa, ker je v tistem času potekala gradnja ceste Žiri - Rovte.

Nekaj pa je pri hiši vseeno manjkalo. Otrok. Z dobro voljo je prenašala skrito bolečino.

Začela se je prva svetovna vojna, moža niso vpoklicali v vojsko, ker je bil že v letih in šibkega zdravja. Po končani vojni pa je začel še bolj bolehati. Gospodar je za potomstvo poskrbel tako, da je posvojil nečaka Matijo, ki je k Jureču prišel od Kenda iz Opal. Z gospodarjem sta bila velika prijatelja, kupil mu je celo kolo, ki je bilo za tedanje čase enako razkošje kot danes avto. Kljub vsemu je bila bolezen še vedno močnejša in gospodar je umrl 9. februarja 1920. Mama je postala vdova in delo je moralo potekati dalje. Gospodarja pa ni bilo. Jeseni 1920 je bila hiša popolnoma orošana. Prišli so roparji iz sosednje Italije in pobrali vse, kar je bilo za tisti čas kaj vredno: 100 cekinov po 20 kron, zlat rožni venec, denar dveh prodanih volov, več kilogramov srebrnega denarja, telovnik narodne noše z zlatimi gumbi in še več dragocenih stvari.

Okrog novega leta 1920/1921 je vzknila nova ljubezen, kateri je 17. aprila sledila poroka. Posvojenec Matija je postal mož in novi gospodar. Prvega oktobra 1921 se je zakoncema rodil prvorojenec, sin Franc. V hišo je

prinesel novo veselje, saj je po 115 letih v hiši zopet zajokal otrok. Leta 1806 se je namreč mater Jurjovčič rodil zadnji otrok na kmetiji. Zadnji sin Matevž je na posestvu doprinesel veliko spremembo. Na področju današnjega posestva sta bili prej dve kmetiji, Zgornja in Spodnja Pustota. Matevž je zaradi propada kupil Spodnjo Pustoto in združil obe posestvi v eno, z imenom Jureč po priimku svoje matere.

V novem zakonu se je rodilo šest otrok, štiri dečki in dve deklici - dvojčici, a je ena od njiju umrla, stara komaj 8 mesecev. Čas je hitro tekkel naprej. Začelnjala se je ekonomska kriza, primanjkovalo je denarja, težko je bilo prodati izdelke, delavci niso dobili dela in nastajala je revščina. Časi so se nekoliko izboljšali, ko se je bližala druga svetovna vojna. Dela je bilo več, predvsem ker so možje gradili utrdbe ob mejah.

Pregovor pravi, da gre vsaka ptica rada nazaj pogledat, kje se je izvalila. Prav tako se je tudi moja mama odločila, da gre na obisk na svoj rodni dom, od tam pa naprej v Idrijo, da bi si kaj kupila, blago je bilo namreč veliko cenejše kot pri nas v Jugoslaviji. Toda prej je bilo potrebno dobiti dovoljenje za prehod jugoslovansko - italijanske meje. Po pridobljenih formalnostih je odšla na pot in s seboj vzela tudi mene. Bil sem presrečen, da sem lahko šel z njo. Bil sem najmlajši in ker še nisem bil star 10 let, sem lahko brez dovoljenja v spremstvu mame prečkal mejo.

Bilo je okrog prvega maja 1937. Od doma sva šla zgodaj popoldne, peš proti Podklancu, mimo Strojarja, po stezi v hrib proti Zavrtaču. Ko sva prišla na pot, ki vodi proti Dolenji vasi, sva srečala dva furmana, ki sta vozila les preko meje. Jakob Petkovšek, gostilničar, lesni trgovec in dvolastnik gozdov, kar pomeni, da je imel v lasti gozdove tako v Jugoslaviji kot v Italiji, si je pridobil dovoljenje za prevoz preko meje. To so bili veliki posli, saj je bil les v Italiji še enkrat dražji kot pri nas, pa tudi kakšnega konja so po mnogo višji ceni pustili v sosednji državi. Pot sva nadaljevala do Matjaža, kjer je bil gospodar mamin bratranec in velik prijatelj. Še dobro se spominjam, kako je pohvalil italijansko gospodarstvo, ker je lahko vse prodal, še posebno les, ker je imel zelo ugodno ceno. Le to ga je motilo, da je fašizem zatiral slovenski jezik in so bile vse šole v italijanskem jeziku. Kdor se je hotel naučiti slovenskega jezika, je moral to narediti v ilegali, da zanj niso izvedeli fašisti. Gospodar naju je pospremil do cerkve, midva pa sva pot potem nadaljevala proti Mravljijam. Ko sva prišla do Malovic, mi je mama pokazala grapo, v kateri izvira potok Črna. Prav kmalu sva bila pri koritu z vodo, kamor je mama kot dekle gonila napajat živino. Stric, mamin brat, ki

je ravno tedaj hodil pred hišo, naju je z velikim veseljem sprejel. Povabil naju je v hišo, pogostil z večerjo, potem pa sem šel s sestrično ven. Pokazala mi je sončni zahod, sonce, ki je utonilo tako daleč zadaj. Zame je bilo to nekaj povsem novega, doma v dolini tega nisem imel možnosti videti. Okrog desetih zvečer smo šli spat v zgornjo hišo. Bilo me je kar malo strah sobe, velika kot mala dvorana, pa še zaspati nisem mogel, ker nisem bil navajen spati sam. Bedel sem in na ušesa 'vlekel', kar so se v hiši pogovarjali stric, mama in teta. Najbolj se spomnim, ko je stric naznanil, da se ženi Johanca, da bo šla na Jelični Vrh, da je kmetija res majhna, da pa bosta že kako, ker sta oba pridna, Andrej pa dober tesar. Vstali smo zgodaj. Zjutraj sem šel gledat sončni vzhod, nekaj povsem neznanega in čudovitega zame. Potem smo imeli kosilo, kot smo takrat rekli zajtrku. Okrog sedme smo sedli na voz in se odpeljali proti Idriji. Stric je 'fural' in spotoma pripovedoval, kako lahko obdelujejo posestvo, ker je velika družina. Ko smo prišli do Trovta, je bilo pred hišo zbranih več fantov, odhajali so na 'štelungo' - vojaški nabor v Idrijo. Nosili so klobuke in cvetje, ki so jim ga pripela dekleta. Bili so glasni, peli so slovenske pesmi, čeprav je bilo to strogo prepovedano. Med njimi sem prepoznal tudi bratranca Joža.

Pot proti Idriji ni bila enostavna, vsaj zame ne, saj me je bilo zaradi klanca močno strah. Stric pa nam je še celo razlagal in pokazal, kje se je ponesrečil Preskarjev oče. V Idriji je dal stric konja v oskrbo v hlev pri Kovaču, potem pa smo naš izlet nadaljevali z obiskom pri sorodnikih, ki jih je mama dobro poznala. Postregli so nam s pravo kavo, ki je pri nas skoraj nismo poznali. Vsekakor nisva pozabila najinega glavnega namena poti in mama je zato nadaljevala z nakupi blaga. Obisk v Idriji smo zaključili z 'južino' v gostilni Nebesa. In še danes se spominjam, kako so bili makaroni - pastašuta dobri.

Stric je spet vpregel konja, začel se je vzpon proti Kovačevem Rovtu. Tu smo se ustavili, saj smo tako mi kot konji rabili okrepcilo. Nato smo šli naprej proti Homcu in se v tej gostilni tudi ustavili. Pri Trevnu v Doleh sva z mamo zapustila voz, se poslovila ter odšla peš po gozdni poti proti Preskam. Pot se mi je zdela dolga in mama nama je krajšala čas s pripovedovanjem dogodivščin, ki jih je doživela v teh krajih. Prispela sva do domačije v Preskah, kjer je bila z gospodarjem Johanom omožena moja sestrična Mici, ravno tako doma z Mravljijš. Po okrepcilu na domačiji sva zaradi mraka morala nadaljevati pot proti domu. Še prej pa si je mama okrog pasu ovila kos zelo dragocenega blaga, namenjenega očetu. Šla sva po gozdni poti proti graničarski karavli, ki je bila na meji v Ravnah. Stražar

naju je ustavil z vprašanjem, kje sva bila. Mamin odgovor je bil, da sva obiskala sorodnike v Preskah. Stražar naju je spoznal, ker so graničarji hodili v gostilno k Jureču, in naju takoj spustil naprej. V Matečkovem kozolcu je mama okoli pasu navito blago odvila in ga spravila v cekar. Ob najinem prihodu domov je bila vsa družina zelo vesela, saj mama z darili, blagom in oblačili ni pozabila na nikogar izmed nas.

Približevala se je druga svetovna vojna. Vsi smo trepetali ob hudih napovedih in te so se uresničile. Za veliko noč 1941 so nas zasedli Italijani. Čez en teden so se Italijani umaknili, prišli so Nemci. Prvega oktobra 1941 so izravnali zemljo in spet smo prišli pod italijansko upravo. Bili smo zelo blizu meje in ker smo imeli veliko hišo, so vse najboljše prostore v njej zasedli italijanski karabinerji in finančniki. Z njimi smo morali deliti tudi kuhinjo, čez noč pa smo se vsi stiskali v gornjih prostorih. Na pomlad so se umaknili, naredili so si zasilno barako tik ob meji, na pepelnično sredo pa so pri nas v izpraznjenih prostorih odprli šolo in lahko smo se zopet učili slovenščino. Vedno bolj pa so se stopnjevali hudi časi. Pojavljali so se prvi partizani in Italijani so nam grozili, da bodo vse požgali in postrelili, če bodo izvedeli, da sodelujemo s partizani. Vojna se je nadaljevala, mi fantje smo odražčali, oče pa nas je svaril, da ne smemo sodelovati v politiki in tega smo se tudi držali. Prišel je čas, ko je bilo nevarno biti doma. 15. oktobra 1943 so prišli partizani in mobilizirali tri brate. V tem času pa se je na tem območju odvijala velika nemška ofenziva, po njej so se bratje iz partizanov vrnili domov, in na srečo ali nesrečo so jih ravno v tem času mobilizirali domobranci. Pozimi so partizani začeli delati rekvizicijo. Pobrli so nam skoraj vso živino od konj do prašičev, pšenico, krompir in nekaj dragocenega blaga. Vojne pa še zdaleč ni bilo konec.

Po koncu vojne, 18. maja 1945, so mobilizirali tudi mene, me poslali v Škofjo Loko in mi dodelili puško. Po štirinajstih dneh so me poslali v Žiri stražit 60 nemških ujetnikov, ki so gradili most čez Soro. Bil sem blizu doma, zato sem večkrat odhajal domov na kosilo. Tako sem prišel domov tudi neko nedeljo, seveda z orožjem. Sestra Ivanka je izrazila željo, da bi rada šla k maši v Zavratac. Res sva šla in šele po nekaj letih sem izvedel, da sva imela srečo, da sva se živa vrnila domov. 'Skrivači' na območju Zavrataca so me mislili razorožiti, a jih je moj bratranec na mojo srečo in srečo cele družine pregovoril. Če bi takrat skrivači izvedli svoj načrt, ne bi bil več med živimi, hudo bi se pa godilo tudi moji družini. Po mesecu in pol sem se vrnil nazaj v Škofjo Loko, kjer so me konec julija demobilizirali.

Brat Franc je padel med vojno, brata Pavel in Vinko pa sta bežala na Koroško, bila vrnjena na Teharje, od tam pa se nista nikoli več vrnila. Doma pa smo živeli v krizi, delali naprej, brez vsake vprežne živine. Le dobri sosedje so nam bili v pomoč. Najhujše čase je preživljala moja mama. Od skrbi za sinova, ki se nista vrnila, je začela bolehati, postajala je vedno bolj živčna, hodila je okrog hiše, gledala in pričakovala kdaj in od kje se bosta vrnila sinova Vinko in Pavel. 12. marca 1945 je umrla za možgansko kapjo.

Delati smo morali naprej. Oče je bil zelo napreden, kupili smo nekaj živine in enega konja, tako da smo vsaj za silo mogli obdelovati kmetijo. Jeseni 1946 so me za cela tri leta vpoklicali v redno jugoslovansko vojsko. V tem času je imel oče velike probleme z oblastjo, ker ni hotel iti v zadrugo za skupno obdelovanje. Delalo se je samo še za davke. Les se je sekal za obvezno oddajo, s tem da ni bilo plačano niti delo. Zaplenili so nam še tisto živino, ki jo je oče kupil po vojni, vzeli so nam vozove, da ne bi mogli delati naprej. Pa se nismo predali. Po treh letih sem se vrnil domov. V tem času se je oče ponovno poročil. Rojevali so se moji polbratje in polsestre, sestra Ivanka se je po mojem prihodu domov poročila v Malo Ligojno pri Vrhniku, rodilo se ji je šest hčera. Sam pa sem ostal doma, delali smo od jutra do večera - ročno. Kmalu pa so se pojavili tudi stroji, s kosilnico in obračalnikom je bilo delo mnogo lažje.

Prišli so časi, ko se je zbrala mlada družba in smo začeli zahajati v Zavratac, peš seveda. Tam je bilo mnogo bolj živahno kot v Žireh. Slavka Brnkova je odprla gostilno, nabavila zelo dobro vipavsko vino in tu je bilo naše zbirališče. Seveda smo tudi zaplesali. Pozneje je bilo glavno plesišče v baraki, ki so jo zapustili italijanski vojaki. Kadar so zaigrali rašpo in se je zbralo tudi po petdeset parov plesalcev, se je baraka tresla in zibala kot barka na morju. Še srečo smo imeli, da se ni kaj zgodilo. A vsega lepega je enkrat konec, mi mladi smo se začeli razhajati po svojih življenjskih poteh, Slavka pa je zaprla gostilno in se preselila.

Začelo se je novo obdobje, ki je tudi v Zavratac prineslo mrtvilo, a ne za dolgo. Pohvaliti moram mlade napredne gospodarje, ki skrbijo za svoje domove in skupno življenje na vasi. S skupnimi močmi so poskrbeli za asfaltacijo cest in živahen kulturni utrip.

Vedno, ko se peljem skozi vas, se mi obudijo spomini na čase, ki sem jih preživel v vasi pod zavetnikom sv. Urhom v Zavratacu.

Rado Jurca, Brekovice

KULTURNI DAN

Kulturni dan v februarju smo v dobršni meri posvetili Prešernovemu sodobniku Antonu Martinu Slomšku. Predstavili smo ga kot pesnika in pisatelja. V tej številki Oglarja objavljamo tudi njegovo pridigo, zapisano v njegovem priročniku "učitelom in učencom" – "Blaže in Nežica v nedeljski šoli". Na proslavi se nam je v drugem delu predstavil še domači mešani pevski zbor s priredbami slovenskih ljudskih pesmi. Zelo pa smo bili počaščeni, da smo imeli med nami gosta dr. Janeza Podobnika, poslanca v državnem zboru, ki nam je že na sami prireditvi spregovoril nekaj vzpodbudnih besed in se tudi pisno odzval našemu povabilu z razmišljanjem o kulturi.

ČLOVEŠKA DUŠA

(iz priročnika "Blaže in Nežica v nedeljski šoli" A. M. Slomška)

Duša je toljko čudna stvar, da je viditi ne moremo, pa jo vender občutimo, kakor je v persih skrito serce. Duša čuje na 5 počutkih našega života: vidi skoz oči – sliši skoz ušesa – okusi po jeziku – ovoha po nosu – občuti po vseh udih; pa tudi živinče ravno to zamore, ki ima umerjočo dušo.

Duša naša pa nauke posluša, *premišluje*, kar sliši; in tega živinče ne more. Kdor za nauke ne skerbi, po živinsko živi in nima pravih *misl.* – Še veste, kar ste preteklo nedelo slišali od mere in vage?

Duša pomni, kar je čula; ima *spomin*. So pozablivci in pozablivke, ki jutre ne vedo, kar danes slišijo, imajo slab spomin, kakor dečko, kterege na mejniku, naj bi pomnil, za uho vdarijo.

Duša se mora vaditi, da hitro razumi, kar kdo pove in razloči, alj je resnica alj laž – černo ali belo? Komur je vse eno, je neumen; nja duša nima pravega *uma*. – Človek, ki vse zastopi – razumi, pravijo, da je razumeten (kunšten).

Pa kaj človeku pomaga, če je še toljko razumeten, pa *pameten* ni. Pamet je boljši ko žamet. Naša duša mora vedeti! zakaj to stori – uno opusti, kaj bo iz tega, kaj pride iz unega, da oberne vsako reč, kakor je prav; to se reče po pameti. Pamet je iskra božje luči; kdor jo zgubi, pri njem ni resnice ne pravice – je duša temna. Za to veli vsmileni Jezus: Dokler imate luč, po luči hodite, da vas teme ne zgrabijo.

Pisanke (pirhi), ki jih za veliko noč imate, vam dopadejo; vsaj eno bi vsakter rad imel. Tudi kolači ali šartelni vam dišijo, kaj ne? – nar bolj pa meso. Tudi kužeju meso diši, in dajte mu ga na velki petek, jedel ga bo. Zakaj pa vi ne? – Naša duša pozna dobro in hudo, *izvoli* po pameti, kar je prav – opusti, kar ni prav; ona ima voljo, in pa *svobodno (fraj) voljo*. Vas ne more nihče prisiliti, da bi v petek meso jedli, cucek pa se ne zamore posiliti, da bi ne jedel, če kos mesa pred nja položiš. Tudi se najde tako slabih, ki se po pesje ne

morejo pritergati, naj si je še tako škodljivo in prepovedano. Taki ljudje so svojo žlahtno, prosto voljo zapravili – zapili – zajedli, poživinili so se. Oh, to je žalost! Naše poželenje brez pameti je konj brez vujzde. Poživinjen človek želi, kar mu diši, po živinsko; – razumeten (posvetno moder) poželi, kar dobiček stori, po človeško; – pameten poželi, kar se po pravici zgodi, postavodavsko; – bogaboječ poželi, kar Boga veseli, in to je keršansko. Kaj bote pa vi poželeli?

Kakor ima naše telo 5 počutkov: *pogled, posluh, poduh, pokus in počut*, ima duša petero moči, da misli z *zavedom*, pomni z *spominom*, razumi z *umom*, razsodi s *pametjo*, in izvoli z *voljo*. – Če telesu oči ne svetijo, roke – noge ne občutijo, je bolno; ako se ne ozdravi, umerje. Tudi duša je bolna, ako ne ve, česar je potrebna, ne spozna, kaj je prav, noče, kar Bogu dopade, kedar greh dela; – umerje, ako je ne ozdraviš. Je truplo iz mladega zanemarjeno, da ga gibati, hoditi, delati ne privadiš, *za nič* je. Tudi duša je borna, ako se od mladih let pridno ne učiš potrebnih reči spoznavati, hudo opustiti, dobro storiti. Oh, bodi vam vselej prva skerb za dušo! *Neumerjoča* je, vekomaj bo živela, večno srečna alj nesrečna. "Kaj pomaga človeku, pravi Kristus, naj si ves svet pridobi, ako pa dušo zgubi?"

Ljudje, ki šolo in cerkev opuščajo, izveličanske nauke zamudijo, se poživinijo; živine pa Bog v nebesa ne vzeme.

O KULTURI

V jedru vsake kulture stoji sebi zvest človek. Kultura je ustvarjanje, je stalni nemir, je sla po iskanju smisla, je negovanje vrednot, je spoštljiva drža spoznavanja neznanega, je dar polnega življenja in bivanja, je odnos do materinega jezika, je nalezljiva zvestoba slovenstvu, je odprtost za dialog, je vzgoja k narodni zavesti, je odprtost za transcendenco. Kultura je "nagnjena" iz osebnega življenja v sobivanje, v moči kulture se približujemo sočloveku sredi skupnosti. Zato kultura zazveni, ko se odpreš v dialog, v odnos, v srečanje; ko ti je podarjena milost ustvarjanja, ko zaslutiš skrivnostno govorico umetnosti, ko te poezija nagovori, ko te pesem začara, ko se te slika dotakne.

Kultura spreminja. Kultura neguje. Kultura vzgaja.

Bomo Slovenci znali ohraniti in na novo osmisлити kulturne in etične vrednote, iz katerih je v preteklih stoletjih rasla naša narodna zavest? Bomo še zmogli ohraniti našo čudovito krajino v njeni enkratni naravni skladnosti s cerkvami po slovenskih gričih in kozolci po naših kmetijah?

Ne zgolj politično, pač pa na nov način kulturno vprašanje ostaja: "Iz česa se hrani slovenstvo?"

Kaj bo prinesla Evropa oziroma kaj bomo prinesli v Evropo? Kaj bo pisalo v šolskih programih od osnovnih šol do univerze? Bodo to le polni katalogi znanja ali pa tudi spodbude za kulturne in etične vrednote, ki so nas kot narod krepile in obdržale?

Svet postaja ena sama velika vas. Res je, toda vsak posameznik se najprej zave sebe in to izrazi v materinem jeziku. Negujmo slovenski jezik, spoštujmo ga. Učimo se tujih jezikov, a nikoli ne podcenjujmo materinega, slovenskega jezika.

Naj nam ne bo nerodno, ko nas bodo prepričevali, da je govorjenje o vrednotah preveč "konzervativno". Ne pustimo se zмести in bodimo vztrajni pri prepričanju, da je kulturna dolžnost, da negujemo iskreni patriotizem, ljubezen do domovine. Letos je deset let, polnih deset let, ko se je slovenski nacionalni duh dopolnil in v sebi kot sintezo ujel večstoletna koprnjenja po samostojni slovenski državi. Slovenci imamo državo. Ali se tega zavedamo? Tudi zato sam vedno bolj spoštujem vse tiste, ki se s skrbjo sprašujejo, če bomo ohranili naše gorske kmetije in slovensko zemljo. To niso malenkostna vprašanja.

Prihodnost naroda in njegova biološka moč ni odvisna od njegove številčnosti, niti od uspešne ekonomije in vojaške moči, ampak od sile duha, od podedovanih etičnih vrednot, ki so podlaga nacionalne prihodnosti. In v središču teh duhovnih energij je pristna slovenska kultura. V njenem širokem polju so nakopičeni sadovi slovenske ustvarjalnosti, ki bogatijo in osmišljajo bivanje slovenskega občestva.

dr. Janez Podobnik

25. marec - PRAZNIK MATER

Tudi letos smo imeli v Zavrtačcu proslavo ob materinskem dnevu. Otroci in učiteljica gdč. Nataša Mivšek so pripravili čudovit program.

Ko so stopil v dvorano, si najprej zagledal na steni slike mamic, ki so jih narisali otroci. Program se je počasi začel in vsi smo bili navdušeni nad njegovo vsebino. Osnovnošolci so recitali pesmi o svojih mamah in prebrali svoja razmišljanja o njih. Malošolčki pa so zapeli tri pesmice: Mali potepuh, Jaz sem mala roža in Jaz imam pa goslice. Lara Menegotti, ki je pela solo v pesmi Jaz sem mala roža, nas je presenetila s svojim čudovitim glasom. Nato pa so vsi skupaj zaplesali na Smetanovo Vltavo. S plesom so prikazali ribe, ki plavajo v vodi. Na koncu pa so otroci podarili šopke mamicam in drugim gostom.

Po prireditvi pa smo se vsi skupaj posladkali s pecivom, ki so ga napekle naše mame.

Mojca Mivšek

GOSTOVANJE PEVSKEGA ZBORA ZA KULTURNI PRAZNIK V DOLEH

Kot veste, naš pevski zbor deluje že vrsto let. Predvsem gojimo cerkveno petje in sodelujemo pri bogoslužju v domači župnijski cerkvi pa seveda tudi kje drugje, če nas povabijo. Tako smo na primer peli celo v Trstu. Zadnja leta pa vse bolj segamo tudi na področje posvetne in narodne pesmi. Sodelujemo na različnih prireditvah krajevne skupnosti in kulturnega društva, udeležili smo se tudi območne revije pevskih zborov idrijsko-cerkljanske regije.

Letos nas je na gostovanje v Dole povabilo KUD Jurko Gore. Peli smo na proslavi ob Slovenskem kulturnem prazniku 8.2.2001. Za uvod smo seveda zapeli slovensko himno, med ostalim programom pa še Venite rož'ce moje, Oglar je zauber fant, So ptiči se ženili, Dajte, dajte in Herr, deine Liebe. Kot solisti so nastopili Alenka Gantar v pesmi Venite, rož'ce moje ter Robert Rijavec in Rado Erznožnik v pesmi Herr, deine Liebe. Med pavzami smo poslušali domače recitatorje in si ogledali podelitev Linhartovih značk, ki so nagrada in priznanje za dolgoletno požrtvovalno delo na področju kulture.

Z nastopom smo bili zadovoljni, saj so naše pesmi v dvorani dobro zvenele, pa tudi številno občinstvo nas je lepo sprejelo in nas nagradilo z aplavzom. Po koncu proslave so nam gostitelji postregli z narezkom in pijačo, mi pa smo seveda zapeli še nekaj pesmi za lepše vzdušje. Želimo si, da bi imeli še veliko takšnih uspešnih gostovanj.

Ker sem obenem tudi član KUDa Jurko, menim da je prav, da se v imenu gostitelja vsem pevcem, predvsem pa pevovodkinji Poloni iz srca zahvalim ter pozovem k nadaljnjemu sodelovanju.

Rado Erznožnik

OBČNI ZBOR KD ZAVRATEC IN VESELI VEČER S PLESOM V MASKAH

PUSTOVANJE PO ZAVRAŠKO

Kulturno društvo se je odločilo, da na pustno soboto 24. februarja proslavi že tako pomemben dan ter prvo obletnico ustanovitve tega društva.

In se je začelo - najprej tiste bolj uradne, nato pa še bolj zanimive stvari. Na občnem zboru smo pregledali, kako pridni smo bili kulturniki v minulem letu in tudi povedali, kakšne načrte imamo v prihodnje - kaj več o zanimivostih, kot so razne razstave in likovne kolonije, ki jih načrtujemo v letošnjem letu, sta povedali predsednica kulturnega društva Alenka Gantar in podpredsednica Renata Kogovšek, finančno poročilo je podal blagajnik Jože Lazar, tajnica društva Nataša Mivšek pa je seveda sproti vse zapisovala.

S koncem občnega zbora se je pričel zabavni večer. Zabavali so nas mnogi znani obrazi slovenske estrade:

Renata, Alenka, Jože in Nataša - poročila in načrti delovanja KD Zavratac

Na veselem večeru so najprej nastopili gostje iz Medvedjega Brda

Marjan Smode, Marjana Držaj, Arsen Dedić, Helena Blagne, medvejska folklorna skupina in domači S'm d' ropota bend z Alešem na bobnih, Polono alias Magnifico na klaviaturah ter Jankom na harmoniko. Naše sosede z Medvedjega Brda so nam prikazale zakulisje uspešnih (?) televizijskih oddaj z vsemi problemi vred, katere si je bilo vredno ogledati. Presenetile so tudi s svojim bandom, ki je vsekakor prinesel malo svežine v vso to današnjo elektroniko ter izvirnim besedilom, katerega slog bi lahko opredelili na kmečkobraskovladnokritično poezijo v kombinaciji s samsiganaredialpanabavi instrumentalno zasedbo. Seveda ni manjkalo tudi dobrih vokalov. Zvrstilo se je nekaj skečev, ki so predvsem govorili o naših vrljih možeh ter njihovih navezanostih na televizijo in domače žganje. V vlogi težavnega moža, ki cele dneve gleda televizijo, ter njegove žene sta se prepričljivo dobro znašla Mile in Renata, Ivan pa je po novem kot profesor biologije vodil strokovno ekskurzijo 'ljubljskih srajc' na ogled kmetije. Učenci Barbara, Tina, Jure, Borut in Julijan so radovedno poslušali dobrodušne nasvete iz rok izkušenega kmeta Mileta, ki je vsekakor mnogo vedel povedati o pivskih navadah, ups, mislim o razširjenosti branja knjig v njegovi širši okolici. Urban in z njim zavraška mladina (Barbara, Tina, Jure, Borut in Julijan) so zapeli vsem dobro znano Slomškovo ponarodelo En hribček bom kupil, za njimi pa nas je s svojim obiskom najprej razveselil Marjan Smode. No ja, recimo. Imeli smo problemčke s tem, da bi našli pravega, pa se je zvedelo, da je bil ravno takrat zaseden (iz neuradnih virov potrjeno je šel na Karibe iskat navdiha za nadalnje delo) in tako smo dobili nadomestnega - Andrej (Z.32) pa je bil s kitaro in zatemnjenimi očali prav tako originalen kot Marjan in tako s spotom Mrtva reka navdušil širno občinstvo. Andrej (Z.10a) in Aleš pa sta nam zatem predstavila pismo mame povprečnemu butalcu v vojsko. Brez komentarja - nasmejali smo se do solz! Očarala je tudi Mojca v vlogi Marjane Držaj s krasnim solom z

naslovom Orion. Kasneje se ji je pridružil tudi Arsen Dedić (v širši okolici ljudem bolj poznan kot Tomaž) in prav tako navdušil s prelepo nostalgичno zasanjano pesmijo Pegasto dekle. Skupaj pa sta združila glasove v pesmi Življenje je vrtiljak. Nikoli si ne bi mislila, da je ta zvrst lahko všeč tako raznoliki publiko - vse divje pošasti, miši, ribe in ostale živali, korenje in ostala zelenjava ter druge rastline, punkerji in hipiji so ju sprejeli za svoja. Povabilu se je odzvala tudi naša stara znanka Mica Bionda s svojo pestro družčino ter s svojimi nogami zopet pritegnila mnoge poželjive moške in navsezadnje tudi zavistne ženske poglede. Renata alias Helena Blagne se nam je pridružila malce kasneje (družinske obveznosti), prav tako povabljeni Iztok Mlakar pa se nam zaradi izjemno močne burje na Primorskem ni mogel pridružiti, se nam je pa zato bogato oddolžil na naslednjem obisku v Zavrtaču, ko je zopet navdušil vse svoje zveste oboževalce.

Člani kulturnega društva upamo, da se nam tudi drugo leto obeta praznovanje obletnice društva na tako odprt način kot je bil letos.

Kristina Bogataj

Strokovno ekskurzijo na kmetijo je posnela tudi televizija

"En hribček bom kupil..."

"Mrtva reka, kam hitiš..."

Fotografije: Marko Vehar

V GOSTEH SMO IMELI...

IZTOKA MLAKARJA – ta pravega Primorca, ta pravega Slovenca. In ne samo to: Iztok Mlakar je človek, kakršnih dandanes primanjkuje – iskren, čist, preprost.

Vse to in še več smo začutili ob njegovem obisku in nastopu v naši mali vasici. 14. marca letos se je z veseljem odzval na povabilo Roberta Rijavca. To je bila sicer že davna sanja nekaterih, ki smo Iztoka Mlakarja spoznali že iz prve, nato iz druge kasete. Ta želja se nam je tako uresničila in kljub svoji prezaposlenosti se je umetnik Iztok Mlakar s svojim inštrumentalistom Davidom Šuligojem pripeljal med nas.

Ima pa Iztok Mlakar take "manire" ob svojih nastopih: nobenega ozvočenja, ne več kakor 50 poslušalcev oz. gledalcev, "da se kej maliga popije an kej maliga poje, da vino ne sturi kislinu." Tako se je tudi zgodilo in dvorana gasilskega doma je sprejela vase kakšnega čez petdeset ljudi – samih navdušencev nad Iztokom Mlakarjem. "Potem pa že veste", je rekel nekoč nekdo.

Prišel je trenutek: Iztok Mlakar je stal pred nami na

Iztok v elementu

Fotografije: Robert Rijavec

odru – 20-centimetrskem podestu. Petdeset parov oči uprtih vanj, priklon, nasmeh, v dvorani smeh; kratek stik je vžgal vse. Brenk, brenk, brenk "En glaš vina mi dej, kelnarca moja zlata...", "Pepi Žbaradorja", Karleto Špacapan", "Pubi usidma se...", pa tista nova o hribovskem ženinu. Pa še in še.

Vmes igra, humor, igra. Kar bolelo je od smeha, zadržanega smeha, da ne bi česa preslišali.

O tistem večeru bi lahko rekla čisto na kratko: bil je razkošen in bogat. Iztok Mlakar je velik umetnik. S svojo pesmijo in besedo nam je dal vedeti, da je njegovo življenjsko poslanstvo vedriti in sproščati ljudi. Odrngati jih od nepotrebnih skrbi. Če smo hoteli, smo ta dar lahko od njega tudi sprejeli. Iztok – hvala!

Naša iskrena želja je, da bi s svojim bogatim ustvarjanjem prodrl v mnoga srca. In še eno željo imamo: da bi se ponovno srečali.

Renata Kogovšek

Uigrana dvojica

Do solz nasmehana in zadovoljna publika

RAZSTAVA VELIKONOČNIH PIRHOV !!!

Ne moremo si predstavljati velikonočnih praznikov brez orehove potice, pa pekočega hrena ter pirhov. Velikonočne jedi niso zgolj hrana, ki jo pač pojemo, dasiravno se to za praznike spodobi, temveč odražajo religiozno, etnološko in kulturno podobo slovenskega človeka, kar Slovenci nedvomno smo. Slovenske pisanice (po domače kar pirhi) ter potica, so znani tudi izven naših meja.

Nekaj tega smo videli tudi na razstavi pirhov v župnišču, ki ga je organiziralo kulturno društvo Zavratac. Odziv faranov je bil presenetljivo dober, pri katerem ni manjkalo izvirnosti, različnih tehnik in različnih motivov. Tako smo videli pirhe izdelane z jedkanjem, pirhe namočene v čebulno vodo in različne druge barve, nekateri so bili okrašeni še s papirnati dekolicami in naravnimi materiali. Tudi motivi pirhov so bili zelo različni. Od velikonočnih do pomladnih in celo nacionalnih. Mnogi so svoj prispevek obogatili tudi s pletenimi košaricami in čipkami. Da pa je razstava imela tudi nekaj domačega pridiha, so poskrbeli tudi postavljalci razstave. Pirhi so bili razstavljeni med dišečo seno in staro kritino s škodlami.

Zaradi velikega odziva se za uspešnost razstave ni treba bati. Namen je bil dosežen, kar pričajo izvirnost, pestrost in velik odziv krajanov, ki so prispevali svoje izdelke. Torej se vidimo tudi drugo leto. Dobrodošli so tudi predlogi, nove ideje, ki nam bodo pomagale pripraviti razstavo prihodnjč.

Tomaž Mivšek

PLESNI TEČAJ

Na pobudo kulturnega društva Zavratac smo letošnjo pomlad organizirali plesni tečaj, ki ga je vodil Beno Pahor iz Idrije. Plesni tečaj je bil namenjen tako tistim, ki že znajo nekaj plesnih korakov, kot začetnikom in je obsegal nekaj manj kot trideset ur. Zanimanja za učenje plesnih veščin je bilo izjemno veliko. Tako je v završki gasilski dom zahajala mladina iz Medvedjega Brda, Ravn, Ledin, Potoka, Izgorij, Rovt in seveda Zavratac. Vseh skupaj nas je bilo 29.

Po začetnih dolgih urah negotovega samostojnega stopicanja po dvorani in po nešteti ponovitvah smo se kmalu poizkusili tudi v dvoje. Kar pa je postavilo

plesalke v privilegiran položaj. Zaradi večjega števila plesalcev so morali nekateri stati v čakalni vrsti, medtem ko so predstavnice nežnejšega spola plesale ves čas ko nore. Pa da ne bo pomote. Tudi vsi plesalci so se zagotovo dovolj naplesali. S plesnim znanjem je raslo tudi veselje do plesa. Tako smo se odločili, da zadnjo vajo namenimo predstavitvi našega nanovo priučnega plesnega znanja tudi malce širši javnosti. Tako smo, sicer redkim navzočim, predstavili in zaplesali naslednje plesne: dunajski in angleški valček, fokstrot, bugi-bugi, polko... Večer smo nadaljevali še z družabnim srečanjem ob sladkem prigrizku in dobri glasbi (hvala našemu DJ Simonu), vse do jutranjih uric.

In kakšno mnenje imajo o plesnem tečaju njegovi udeleženci?

Vsi smo istega mnenja. Imeli smo se cool. Osvojili smo osnovne plesne korake, sledi še nadgradnja, ki jo bomo dosegli, če bomo samo plesali in plesali. Vaja dela mojstra. Živele veselice!

Tomaž Mivšek

Plesni tečaj se je začel v mesecu maju. Obiskovali smo ga mladi Zavračani in nekaj mladcev iz okoliških krajev. Ker se pričinja pomlad in poletje ter s tem tudi vrtno veselice, smo se želeli v čimkrajšem času naučiti osnov plesnih korakov. Medse smo povabili Bena Pahorja in z njegovo pomočjo uspešno zaključili tečaj. Tako so se vikendi spremenili v družabno plesno druženje, ki se je včasih zavleklo v pozno noč. Prve ure tečaja smo bili še zelo nerodni in so nas boleli pohojeni prsti. Kljub temu pa smo iz tedna v teden težko pričakovali petek in soboto. Da smo pridobili osnove plesa, gre zahvala KD Zavratac, ki je organiziralo tečaj, tečajnikom, ki so v zadostnem številu in vztrajno obiskovali tečaj, predvsem pa mentorju Benu, ki je poskrbel, da so naše noge ubogale in da so nam plesne ure minile v prijetnem razpoloženju. Taka prijetna druženja združena s koristnim so pri nas mladih zelo zaželjena. Želimo si še več takih oz. podobnih druženj.

Gregor Mlinar

BIL SEM V LONDONU

London. Prelepo mesto z velikimi znamenitostmi in prelepimi stavbami, ki privabljata na tisoče turistov z vsega sveta. Tako izlet v London organizira tudi turistična agencija Twin, ki ima za sabo že kar nekaj izletov. Tudi mene so poslali na ta izlet, ampak naj vam povem celo zgodbo.

Neki dan nam je razredničarka rekla, da moramo prinesiti katerikoli izdelek, ki je narejen doma in to na roke. Rekla nam je, da če ne bomo prinesli, lahko dobimo minuse, ker tako ne bi imeli domače naloge. Zamislil sem se in se odločil, da bom prinesel vse svoje čipke, ki jih je bilo osem in še eno mamino, ki je bila v romu. Popoldne sem vse temeljito pripravil. Drugi dan sem vse odnesel v šolo. Potem je prišel čas razstave. Bila je sobota in mami je šla razstavo gledat. Toda, ko si je ogledovala izdelke, ni nikjer našla najinih. Ko sem prišel čez dva dni v šolo, sem vprašal, zakaj ni bilo najinih stvari na razstavi. Učiteljica je rekla, da verjetno zato, ker nisem iz Rovt. Potem pa se je zgodilo nekaj, kar sem najmanj pričakoval. Učiteljica je moje čipke spravila v predal in ko sem jih ravno hotel nesti domov, mi je rekla, da so moje čipke izginile. Bil sem zelo razočaran. Takoj sem se odpravil na iskanje. Iskali smo jih dva tedna, vendar jih nismo našli. Nato pa me je nekega dne, ko smo ravno pisali biologijo, ravnatelj poklical, naj pridem k njemu, da se morava nekaj pogovoriti. Mislil se že, da me bo kaj nakregal, da sem spet kakšno ušpičil. Ko sem kontrolno nalogo odpisal, sem odšel k ravnatelju. Najprej se mi je opravičil in povedal, da ve, kako hudo je, če ti nekaj, kar si dolga leta delal, kar preprosto ukradejo. Potem pa mi je dal nek prospekt in rekel, da lahko grem na stroške šole v London za štiri dni. Debelo sem pogledal in komaj izjavil: "V London!!?" Potem sva se še malo pogovarjala o tem. Šel sem v razred in ko je zvonilo, je to že vedela

skoraj cela šola. Ko sem prišel domov in povedal mami, se je začela smejeti in mi sprva ni hotela verjeti. Nato pa mi je le verjela in komaj sem čakal, da bomo odrinili proti Angliji.

Je pa še druga stvar, da grem v London. Že v petem razredu sem veliko pomagal v knjižnici. Zlagal sem knjige na police, popisoval knjižne liste in še veliko drugih stvari. Sedaj, ko sem v šestem razredu, sem kar dvakrat po en mesec, ko je učiteljica oz. knjižničarka morala na neko operacijo, knjižnično izposojlo vodil sam. Prvič sem bil tako knjižničar oktobra, drugič pa konec januarja in začetek februarja. Ko sem bil oktobra v knjižnici, so mi dali čokolado, zdaj pa je izlet v London tudi nagrada za pomoč v knjižnici.

Tako, sedaj pa bom začel pripovedovati o poti v London. Ob 11.30 smo se iz spodnjega parkirišča v Tivoliju odpeljali proti Jesenicam. Tam smo imeli tudi prvi postanek. Po 30 minutah smo se odpeljali skozi Karavanke oz. karavanški predor, ki slovi za enega najvarnejših v Evropi. Nato smo se ustavljali vsake tri ure. Najprej smo se ustavili na nekem postajališču v Avstriji, nato pa še na dveh v Nemčiji. Bili smo že zelo utrujeni in preden smo utonili v spanec (sam nisem skoraj nič spal) smo se peljali še mimo zelo velikega frankfurdskega letališča. Vozili smo se še nekaj ur po Nemčiji, potem pa prišli v Belgijo in nato v Francijo. Iz Francije smo se s trajektom odpeljali v Anglijo. Po eni uri in 45 minutah vožnje smo dospeli v angleško pristanišče Rover. Tam smo morali še nekaj časa čakati, potem smo se še nekaj časa vozili, dokler nismo prišli do Greenwicha. Malo smo se sprehodili po parku in prišli do stare zvezdarne, ki je povezana še s 30000 drugimi zvezdarnami po vsem svetu. Tu je tudi časovna meja. Skozi tukajšno zvezdarno poteka namreč črta,

Znameniti most Tower bridge

The Tower of London

začetni poldnevnik, ki določa čas po vsem svetu. Lahko narediš tudi "finto", da stopiš z eno nogo na vzhod, z drugo pa na zahod. Nato smo se spet sprehodili po malem parku, ki jih v Angliji ne manjka, do neke ladje imenovane Katisar. Ladjo so zgradili v času vladanja kraljice Viktorije. Potem smo se vsedli na avtobus in se odpeljali čez znameniti in najlepši most na Temzi in v Londonu - Tower bridge. Pripeljali smo se še do Tower of London. To je zelo stara trdnjava, ki so jo postavili v 12. stoletju. V njej imajo še sedaj Biferterji svoje družine in tudi sami živijo tam notri. To so ljudje, ki prenašajo zgodovino na mlade ljudi. Potem smo šli en kilometer daleč stran do stolpa, ki se imenuje The Monument. Zgradba je visoka 62 metrov in je postavljena na čast velikemu požaru leta 1666. V tem stolpu je 311 stopnic, ki vodijo na vrh stolpa. Požar je imel nekaj slabih, pa tudi nekaj dobrih posledic. Pregnal je kugo, ki je takrat razsajala, zgorel pa je skoraj cel London, le kraljevi predel mesta ni zgorel. Še sreča, da je bilo le osem ljudi mrtvih. Nato smo šli še h katedrali Svetega Pavla. Ima dva velika "turna" in veliko kupolo, ki je težka kar 850000 ton. Tam je tudi veliko zvonov, med katerimi največji tehta 17 ton. Za oltarjem je spominska plošča padlim borcem v drugi svetovni vojni. Sledilo je kosilo, potem pa smo se odpravili k našemu hotelu, kjer smo bili do petih popoldne. Dobili smo ključe, da smo se lahko razkometili in tam pustili potovalke. Potem smo šli na trg Leichestre, tam nekaj pojedli in imeli prosto do devetih. Nato smo šli nazaj v hotel in sladko zaspali.

Drugi dan smo zjutraj imeli zajtrk. Do devete ure je bil čas, da smo svoje stvari znosili v avtobus. Odpeljali smo se do trga Trafalgar. Tam je kip admirala Nelsona in štirje levi, ki ponazarjajo, kako močno je kraljestvo. Ker je na tem trgu velikokrat kak protest, so tu zgradili tudi najmanjšo policijsko postajo, ki je malo manjša kot kakšna kapelica. Šli smo naprej do nekega dvorišča, kjer je kraljeva straža imela vaje. Potem smo odšli po lepem parku do Buchinghamske palače. Bila je ravno menjava straže in smo si jo malce ogledali. Buchinghamski palači bi lahko z drugo besedo rekli kar hiša tisočerih oken. Kot zanimivost naj povem, da imajo v palači preko 200 ur in za vse skrbi en sam urar. Nato smo spet šli na krajši sprehod po parku, dokler nismo prišli do velike cerkve Westminster Albej. To je anglikanska cerkev, v kateri ima kralj glavno besedo. V njej so kronali tudi večino angleških kraljev, tam pa je bil tudi pogreb princese Diane. Nato smo odšli do Big Bena. To je zvon,

Westminster Albej

Fotografije: Urban Kogovšek

ki je težak 11 ton. Pri preizkušanju zvona jim je popokal, pri dviganju pa so ga izpustili in tako se je razklal. Nekako so ga potem "zlepili" skupaj in ga malo zasukali. V hiši poleg Big Bena je parlament. Ima 2700 metrov hodnikov. V parlament kraljica nima vstopa. Tu pa se pojavi tudi nov poklic - spiker. Nato smo se odpeljali do Madame Tuscends, muzeja voščenihi lutk, v katerem najdeš mnogo znanih osebnosti, med njimi ameriški predsedniki, kraljeva družina, princesa Diana, pokojni voznik formule 1 Ayrton Senna in drugi. V posebni sobi so filmske zvezde npr. Arnold Schwarzeneger, Sylvester Stalone, Mel Gibson in zvezda nemih filmov Charlie Chaplin. Nato greš skozi neko sobo, kjer so prikazane mučilne naprave in giljotine. Tam je tudi ena od žrtev jacka Rasparača. Malo nižje spodaj je soba, kjer se usedeš v taksi, ki te pelje po kar veliki sobi. Potem smo šli skozi podhod do Natural and History muzeja. Takoj, ko smo prišli v ta velik muzej, smo videli okostje dinozavra, potem zagledaš pred sabo ogromnega sinjega kita v naravni velikosti. Če pa greš malo prej levo, prideš do velikega globusa, skozi katerega so speljane tekoče stopnice. Na vrhu imajo celo demonstracijo potresa. Ta muzej mi je bil še najbolj všeč, s tem pa se je moje potovanje tudi končalo.

Charlie Chaplin

Na koncu smo odšli še zadnjič na trg Liester, kjer smo si privoščili večerjo po sistemu "jej, kolikor hočeš".

Nato smo imeli še nekaj časa prosto. Ko je bila ura 8.15 smo odšli na Trafalgar, kjer smo ob 8.30 odšli iz tega mesta. Vožnja je bila ista kot v London. Dolga in naporna.

Zelo sem vesel, da sem lahko šel v London. To mesto je res nekaj posebnega. Upam, da bom še kdaj šel, saj je tak izlet res vreden svojega denarja.

Urban Kogovšek

KONCERT NONETA VITRA

10. junija 2001 na praznik sv. Trojice smo se ob 17. uri zbrali v cerkvi, kjer smo prisluhnili prekrasnim ženskim glasovom. Prav takrat so pevke noneta Vitra iz Ribnice praznovale 25-letnico prepevanja. Njihova zborovodkinja Bernarda Kogovšek je naša domačinka, zato so svoj jubilejni koncert imele tudi pri nas v Zavrvcu. Že pred leti so nas obiskale, takrat so prepevale v prostorih Strelske družine (v kavernah).

Najprej so nas presenetile s prav posebnimi oblačili. Predstavile so se s 14 pesmimi: F. Mendelssohn - Obeata et benedicta, J. Brahms - O bone Jesu, L. M. Škerjanc - Ave Maria, V. Vodopivec - Imakulata, belokranjska v priredbi M. Tomca - Jelena ziblje Jezusa, primorska v priredbi P. Merkuja - Jezus in ajdovska deklica, A. Kumar - Ruj, A. Yupanqui - Duerme negrito, O. Galindez - Caramba, R. Simoniti - Lepo moje ravno polje, štajerska v priredbi J. Ježa - Kdaj rože cveto, prekmurska v priredbi A. Čopija - San se šetal, tolminsko v priredbi A. Kumarja - Magdalenca in R.

Simoniti - Kurje gospe. Dve pesmi pa so zapele še izven programa za dodatek. V pesmih so se predstavile pevke tudi kot solistke. Ko so enkrat pevke začele peti, je v cerkvi prav vse utihnilo, vsi ljudje so z blagim nasmeškom na ustih poslušali prekrasne glasove, ki so prihajali prav iz njihovih src.

Pred vhodom v cerkev je bil tudi nabiralnik prostovoljnih prispevkov. Po koncu programa pa so povedale, da se odpovedujejo honorarju in vsem prostovoljnim prispevkom. Ta denar pa so namenile za fasado cerkve. Zborovodkinja Bernarda je dobila tudi velik šop travniških rož, ki so jih kasneje dali v vazo na Marijin oltar.

Po koncu smo se vsi dobre volje odpravili na svoje domove. V svojem srcu pa nam še sedaj donijo ti prečudoviti glasovi. Vsi jim želimo, da bi še mnogo let prepevale v veselje sebi in drugim.

Darja Kogovšek

Nonet Vitra z zborovodkinjo Bernardo Kogovšek med prepevanjem v završki cerkvi

Fotografija: Robert Rijavec

IACOBUS GALLUS CARNIOLUS (1550-1591)

18. junija letos je minilo 410 let od smrti velikega skladatelja Iacobusa Gallusa - Carniolusa ali slovensko: Jakoba Petelina - Kranjca.

Slovinci ga imamo za svojega in smo nanj ponosni, čeprav natančne dokumentacije o njegovem poreklu, rojstnem kraju in datumu rojstva nimamo. Vse so le domneve, naslonjene na njegov pripis k imenu in priimku: Carniolus - Kranjec. To pomeni, da prihaja iz Vojvodine Kranjske oziroma, da je Kranjec.

Ob 300-letnici smrti se je razvilo veliko iskanje njegovega rojstnega kraja. Dva kraja, v katerih so bili ali so še Petelini, sta se potegovala za to čast: Ribnica in Idrija. Idrija, znana po rudniku živega srebra, ni bila v tistem času na Kranjskem. Zato ima večjo možnost Ribnica. Ta ima tudi zanimivo izročilo, ki so ga povedali stari ljudje: "V trgu Ribnica, v hiši št. 40, kjer že stoletja živi družina Petelin, se je pred petimi ali šestimi rodovi rodil mož, ki je šel mlad od doma proti Gorenjski, živel po samostanih in umrl kot slaven glasbenik daleč od domovine, neznanu kje."

Podatek za rojstno leto pa potrjuje obrobni napis na lesorezu Gallusove podobe, odtisnjenemu v zvezku njegove zbirke motetov leta 1590: "Jakob Händl, imenovan Petelin, Kranjec, star 40 let, leta 1590."

Ker se praznik apostola Jakoba že od 7. stoletja praznuje 25. julija, in ponekod je še pred kratkim veljala navada, da so otrokom dajali imena po najbližjem svetniku na koledarju, lahko sklepamo, da je bil Gallus rojen kakšen dan okrog tega datuma.

Tudi o njegovi življenjski poti je malo zapisanega. Namige imamo iz njegovih predgovorov k zbirkam maš, motetov in madrigalov, ki jih je posvečal opatom in drugim samostanskim predstojnikom. Tako lahko povzamemo glavne postaje na njegovi življenjski poti: Stična, Melk, Zabrdovice, Olomonc, Praga. V cistercijanskem samostanu Stična naj bi dobil prvo glasbeno izobrazbo in versko vzgojo. V avstrijskem Melku, na Moravskem in Češkem pa naj bi bil cerkveni glasbenik v samostanih in cerkvah, kjer je ustvarjal svoja glasbena dela.

Umrli je v Pragi. Na njegovem nagrobniku so v latinščini napisani verzi: Tu počiva Petelin, dejan v to žarico skromno, vreden, da sklad piramid kril bi njegove kosti."

Iacobus Gallus je bil imeniten glasbenik in plodovit zborovski skladatelj, saj je ustvaril 16 maš, 374 motetov (skladbe na liturgični in biblični tekst) in 100 madrigalov (skladbe na posvetno besedilo z moralnimi nauki).

Bil je tudi spreten urednik, saj so skoraj vse njegove skladbe izšle v tisku. Njegovega rokopisa ne poznamo.

Latinski jezik je bil za Gallusa kralj jezikov, zato so vse njegove skladbe v latinščini.

Gallus je pisal skladbe od 4 do 24 glasne. Zanj je značilno tudi večzborje. Njegova melodika je spевна, ritmika raznolika, v izraznosti zelo globoko povezuje glasbo z besedilom, kar vodi po eni strani v dramatičnost, po drugi pa v liričnost.

V evropski glasbi si je Gallus pridobil sloves že v svojem času, njegova veljava je segla še v poznejša stoletja in je še vedno živa.

Med Slovenci je Gallusovo ime poznano po imenih ulic, nabrežij, njegovo ime nosijo kulturna društva, zbori in okteti. Gallusove značke in plakete podeljujejo za večletno prepevanje v zborih, pred nekaj leti je bil ustanovljen tudi Gallusov sklad za podeljevanje štipendij nadarjenim glasbenikom.

Gallusove skladbe pa se slišijo manj pogosto. Največ zborovskega sporeda mu je posvetil priznani zborovodja Janez Bole s Slovenskimi madrigalisti. Dr. Edo Škulj je ob 450 letnici Gallusovega rojstva izdal knjigo *Clare vir* s podrobnimi analizami Gallusovih skladb.

Tudi v Ribnici smo Gallusa počastili ob 400 letnici njegove smrti. Z mešanim zborom, nonetom Vitra in oktetom Gallus smo naštudirali Gallusovo *Misso canonico*, motete in madrigale ter s tem programom gostovali po Sloveniji in v tujini.

Bernarda Kogovšek

OB 60-LETNICI ORGEL V ZAVRAŠKI CERKVI

Orgle so kraljica inštrumentov, pravijo. Samoumevno je, da jih povezujemo s cerkvenim prostorom, čeprav jih danes pogosto najdemo tudi v koncertnih dvoranah. Tudi sam izvor orgel ni povezan z bogoslužjem oz. sakralnostjo. O njihovem nastanku ni natančnih podatkov, obstaja pa več razlag oz. hipotez. Njihov predhodnik naj bi bila Panova piščal ali Syrinx - piščal grških pastirjev, kateri naj bi pozneje dodali ventile, tipke in meh. Prvič omenja orgle v taki obliki (imenovane organon) grški tehnik, mehanik Ktesibios (ni bil glasbenik) iz Aleksandrije v 3. stoletju pred Kristusom. To so bile tako imenovane HYDRAULOS ali vodne orgle. Voda je namreč uravnavala pritisk zraka. Dokler so orgle obstajale le v Sredozemlju, ni bilo težav. Te so se pojavile, ko so jih prinesli na območje Alp in severno od njih. Voda je zmrzovala, zato so jo zamenjali s kovaškim mehkom.

Prvih 150 let zgodovine orgel leži v "gosti temi". Sklepamo lahko le, da so kmalu postale zelo priljubljeno glasbilo. V 1. stoletju pred Kristusom so v Grčiji prirejali orgelska tekmovanja. Rimski govornik Ciceron v tem času šteje orgelske zvoke k najbolj izbranim užitkom in primerjajo zvok orgel z neznanu vzhodno začimbo.

Cerkev je petje kmalu sprejela v bogoslužje, zavzela pa je odklonilno stališče do instrumentalne glasbe. Sv. Justin je v 2. stoletju celo zahteval, da morajo glasbeniki spremeniti poklic, če hočejo biti krščeni. Koncil v Aresu pa je leta 314 izobčil vse igralce in gledališčnike, med katere so šteli tudi organiste in kitariste. Sicer pa so cerkveni očetje poznali orgle in hvalili njihov glas, bili pa so mnenja, da skozi cerkvena vrata ne smejo. Orgle so v tem času služile za zabavo na cesarjevem dvoru in v cirkusu. Postale

so "cesarska pravica". Iz 9. stoletja izhaja opis orgel nekega arabskega ujetnika, ki je glasbilo doživel na dvoru: "Nato so prinesli nekaj, kar so imenovali "AL URGANA". To je nekaj, kar ima obliko štirioglatega zaboja in je podobno oljni preši. Nanj so postavili 60 cevi... Vsaka cev je po svojem položaju pela v čast cesarja, ob katerem so sedeli ljudje, ki so jedli in peli."

Ob tem še nekaj besed o imenu orgel. Beseda ORGANON je grška in pomeni orodje, v glasbenem besednjaku torej glasbeno orodje, inštrument. Dejstvo je, da so bile orgle v začetku zabaven, "uživaški" inštrument, zato bi lahko beseda izhajala tudi iz pojma orgaistično.

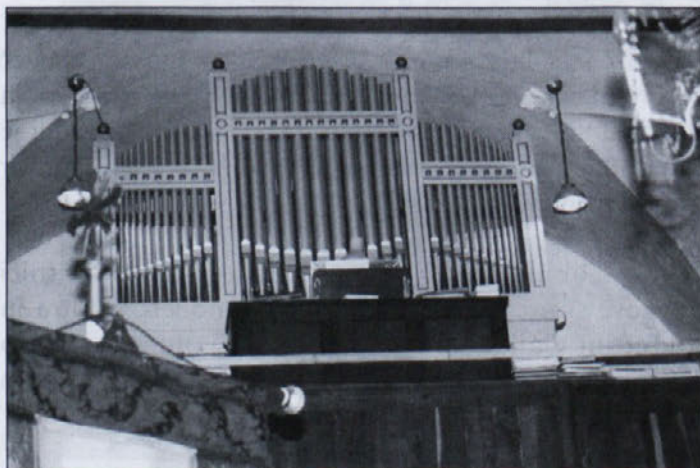
Kako cenjen inštrument so bile orgle, priča tudi poročilo o dogodku, da je cesar Konstantin leta 757 frankovskemu kralju Pipinu Malemu kot znak cesarske slave za darilo poslal orgle. Tako so orgle prišle na Zahod. Sin kralja Pipina malega - Karel Veliki (ali njegov naslednik Ludvik Pobožni) naj bi bil prvi, ki je orgle prenesel v cerkev, v stolnico v Aachen.

Zaradi znanega odnosa cerkvenih očetov so orgle dokončno prišle v cerkev šele v 14. stoletju. Iz tega obdobja so znane orgle iz Winchestra z 10 registri, na katere sta istočasno igrala dva organista, kar 70 mož pa je gonilo 26 mehov. Vendar je bila to le velika izjema, druge cerkve so imele veliko manjše orgle. Leta 1287 je koncil v Milanu končno zapovedal, da so izmed inštrumentov le orgle dovoljene za rabo pri bogoslužju.

V naslednjih letih so orgle doživele pomemben razvoj. Pedal so iznašli Italijani v 15. stoletju. Takrat je nastala tudi danes najbolj razširjena oblika orgel z glavnim piščaljem in hrbtnim pozitivom (z dvema manualoma).

Na starih orglah je mogel organist izbirati različne zvočne barve ali igrati vse skupaj. Pomembna sprememba pri srednjeveških orglah je bila, da registracija ni bila več možna. Organist je lahko igral le "organo pleno", kar pomeni s polnimi orglami. To so bile tako imenovane "BLOCKWERK ORGEL" ali miksturne orgle. Šele v poznem srednjem veku so se spomnili, da bi bilo dobro, če bi bili registri razdeljeni.

Orgle so se nato po posameznih deželah razvijale različno. Tako poznamo italijanski, španski, angleški, francoski in nemški tip baročnih orgel. Tudi v Sloveniji je ohranjenih kar nekaj orgel iz tega obdobja. Predvsem gre za nemški tip orgel, od koder so prihajali tudi orglarski mojstri. Delovalo pa je tudi več domačih

Orgle v Zavrtaču - pogled iz cerkve

orglarjev, ki so izdelovali orgle po nemškem vzoru, dodali pa so jim malo slovenske mehkoobe. Tudi nekaj tipično italijanskih orgel imamo - npr. v Piranu.

V času baroka (17., 18. stoletje) so orgle dosegle svoj vrhunec. Najbolj znani orglarji (izdelovalci orgel) so bili Arp Schnitger, družine Compenius, Fritzsche, Scherez... Najbolj občudovan in cenjen mojster vseh časov pa je Gottfried Silbermann. Znano je, kako se je lotil izdelovanja novih orgel: najprej je šel v cerkev, kjer naj bi stale nove orgle, udaril s palico po tleh in poslušal, kako zveni. Če akustika ni bila primerna, orgel tam ni naredil. In še nekaj. Na Silbermannove orgle je igral tudi J. S. Bach in z njim vsestransko sodeloval.

V 19. stoletju - v času romantike oz. industrijske revolucije so se orgle ter njihova zgradba in zvok močno spremenila. Tako kot si je človek s pomočjo strojev hotel poenostaviti in olajšati delo, je to poskušal narediti tudi pri orglah. Žal - naredil je več škode kot koristi, kar je jasno šele v zadnjem času.

Ker se je pojavila težnja po posnemanju orkestra, so se registri vedno bolj množili, kar pa je otežkočalo orgelsko igro (tipke so bile vedno težje). Zato so izumili pnevmatični sistem, ki je omogočal lažjo igro, zvok pa zaradi prehoda iz sapnice na potek na sapnico na stožce (od tonske sapnice na registrsko) ni bil več jasen. Nemogoče je namreč nastaviti vse stožce tako, da bi vse piščali hkrati zapele. Zaradi prehoda od mehanične

na pnevmatično trakturo (povezave med tipkami in piščalmi ne predstavljajo več lesene letvice, pač pa cevke z zrakom) organist nima več neposrednega vpliva na začetek zvoka, ker nastane med pritiskom na tipko in začetkom glasu časovni zamik.

Orgle so tako na nek način postale bolj stroj, kot pa inštrument, orglarske delavnice pa tovarne, kajti pozabili so na najvažnejše - na zvok!

Prvi, ki je opozoril na te zablode in ponovno opazil popolnost baročnih orgel, je bil nobelovec Albert Schweitzer. Leta 1906 je ugotovil, da so romantične orgle neprimerne za izvajanje del J. S. Bacha. Tako je nastalo ORGELSKO GIBANJE, ki si je zadalo za cilj obujanje baročnih orgel. Prehodili so obratno smer orgelske poti 19. stoletja: zopet mehanska traktura, sapnice na poteg, jasen in čvrst zvok ter logična delitev manualov.

Današnje moderne orgle so torej narejene po baročnem vzoru - neobaročne z dodatki današnje dobe (elektronika).

Kaj pa v Zavrtaču?

Letos ponosno praznujemo 60-letnico postavitve orgel v župnijski cerkvi. To so prve orgle v naši cerkvi, prej sta obstajala le dva harmonija - eden v cerkvi, eden pa je stal v zakristiji za pevske vaje, kar nam pove, da je bila pevska kultura v tem kraju prisotna že pred orglami.

*Kaj praviš Jakob, ko bi prinesli
nabavili nove orgle v cerkvi?
Matjaž. Ja ne vem koliko bi kostale
ooo; Kaj če bi olali vsaki tmet en vox
travinar? Kolor pa nima lesa, naj
pa vsaki nekaj denarja. Mat. Bom
skusali ne vem. Mene so izbrali naj bi
šel v dolino uprašat g. župnika J. Žagar,
kako so tam nabavili orgle. Pa mi je takoj
rekel g. župnik. Le kaj karajža, če je nima
uspelo sbo tudi vam. Potem smo pakirali
mojstra iz Gorice in se dogovorili, koliko bi stale
Seveda je bil g. Jener Miklavčič tudi lakos za to.*

Rokopis Jakoba Kogovška o nakupu orgel.

Na harmonij in nato vrsto let na orgle je igral in vodil pevski zbor Jakob Kogovšek. V dvajsetih letih je najprej ustanovil moški zbor in kmalu tudi mešani zbor, ki je sodeloval pri bogoslužju in pri raznovrstnih prireditvah v kraju.

Orgle so bile blagoslovljene 15. junija, na Sv. Vida dan, leta 1941. Kako je prišlo do odločitve za nakup in postavitve le-teh, pa si lahko podrobneje preberete iz priloženega rokopisa organista Jakoba Kogovška.

Vsekakor so morali to biti zelo odprti ljudje, ki so se kljub hudim (vojnim) časom dobro zavedali pomena orgel. Po nasvetu takratnega župnika iz Ledin, verjetno pa tudi iz dejstva, da je Zavratac takrat spadal pod Italijo, so se odločili za firmo Valiček iz Gorice. Mojster Valiček je bil zelo povezan z morda bolj znanim orglarjem Ivanom Kacinom, ki je prav tako deloval na Primorskem in je imel po 1. svetovni vojni orglarsko delavnico v Gorici. Imel je več sodelavcev. Piščali mu je delal Giorgio Bencz, intonirala pa sta jih Jurij Valiček in Franc Jenko (skupaj sta delala pri Ivanu Milavcu), za mehaniko pa je skrbel Nemeč Zitzmann.

Podatki so zanimivi tudi za zavraške orgle. Gre za manjše, pnevmatične orgle, ki so, tako kot vse ostalo, odraz dobe, v kateri so nastale. O prednostih in slabostih sem že veliko napisala. Poudariti pa je treba, da drugačnega tipa orgel (mehanskih) takrat sploh niso izdelovali. Vse orglarske delavnice so izdelovale le pnevmatične, zato je bila odločitev Zavračanov za pnevmatske orgle samoumevna in logična. Imeli so pač to možnost.

No, tudi če pogledamo stvar iz drugih vidikov, se niso slabo odločili. Orglarski mojster Valiček je bil, kot je že omenjeno, učenec Ivana Milavca. Ta je med drugim naredil sedanje orgle v ljubljanski stolnici, ki (tako kot

ostale orgle) slove po izredno lepem, mehkem zvoku. Strokovnjaki so mnenja, da bi jih kljub pnevmatiki obnovili in ohranili kot primer tipičnih slovenskih romantičnih orgel.

Tudi naše orgle imajo lep, nevsiljiv in mehak zvok, kar je zelo primerno za spremljavo zborovskega in ljudskega petja. Zaradi slabše mehanike in transmisij so za solistične orgelske nastope manj primerne, kar pa tako in tako nikoli ni bil njihov prvi namen.

Seveda se že kažejo njihova leta. Svoje so naredili vlaga, ogrevanje... Pa vendar še dokaj dobro služijo uporabi. Še vedno vsako nedeljo lepšajo bogoslužje, kar je zasluga tudi pokojnega organista Jakoba Kogovška. Vrsto let svojega igranja jih je redno vzdrževal. Za njim se za istimi tipkami in prav tako skupaj s pevskim zborom trudim spodaj podpisana in upam, da bomo sedanje dokaj dobro stanje orgel še nekaj časa obdržali.

Ko se bo njihov čas iztekel, pa nam Bog pomagaj, da bomo znali spet pokazati tako odprtost in zagnanost za cerkveno glasbo in kulturo nasploh, kot so to zmogli naši predniki, za kar smo jim lahko nadvse hvaležni.

Viri:

- dr. Edo Škulj: Priročnik za organiste - Orglarstvo, KCG 710
- Milko Bizjak, dr. Edo Škulj: Orgle na Slovenskem, DZS Ljubljana 1985
- Wolfgang Adelung: Einführung in den Orgelbau, Breitkopf & Hartel, Wiesbaden 1991
- Oglar, glasilo KD Zavratac 200 - 1, članek Renate Kogovšek - Kultura v Zavratacu

Polona Gantar

Igralnik z registri

Fotografije: Robert Rijavec

PRITRKOVANJE - 'PENKANJE'

Zvonovi zvonijo. Oznanjajo veselo praznovanje, pa tudi v slovo včasih nam zapoje.

Vsaka fara ima svoje praznike in tako jih imamo tudi v Zavrvcu in takrat se zvonovi veselo oglasijo, saj v zvonik odhitimo mladi fantje: Marko, Bogdan in Matej. V roke vzamemo lesena kladivca in veselo začnemo: pinkati, penkati, bim, bam, veselje oznanjamo vam. Vse veselo, lepo in navdušeno praznično zadoni.

Veliko je teh praznovanj: velika noč, procesija svetega Rešnjega Telesa, birma, prvo sveto obhajilo... in vedno se moramo fantje izkazati, kaj smo se s trdimi vajami naučili, saj bi brez njih zelo slabo šlo.

Lani smo praznovali dvojno srebrno mašo domačega župnika Danila Kobala in vaščana iz Medvedjega Brda Janeza Kržišnika in takrat smo prišli pritrkovalci na svoj račun, saj smo se morali skazati, kaj znamo, saj je prišlo

mного ljudi. Ker smo Slovenci tako skromni z duhovniki, mora župnik Danilo upravljati tudi župnijo Gore in je tudi tam praznoval srebrni jubilej. Ker tam nimajo pritrkovalcev, smo se mi zavraški fantje pritrkovalci odpravili tudi na Gore in tam popestrili praznik s svojim 'penkanjem'.

Letos smo se v nedeljo 13. maja odpravili v Vrhpolje na Vipavskem, kjer je bilo tekmovanje pritrkovalcev s Primorske. Tokrat smo si vso stvar šli še ogledati oz. poslušati, v prihodnje pa bomo videli.

Naša želja je, da bi se nam pridružil še kdo in se naučil pritrkovanja. Z veseljem in dobro voljo se vse nauči.

V Božjo čast zvonovi naj pojo, saj poplačano vse bo!

Marko Vehar

Marko, Matej in Bogdan med 'penkanjem'

Fotografija: Robert Rijavec

IKONOPISJE

Spomladi sem se udeležil prve delavnice ikonopisja pri nas. Potekala je pod vodstvom grškokatoliškega duhovnika ter ikonopisca Mihajla J. Hardija na Razboru pod Lisco od 29. aprila do 4. maja. Na hribu nad vijugasto Savo se nas je sredi čarobne sveže zelene pokrajine zbralo enajst udeležencev. Program ikonopisja se je odvijal v ustrezno pripravljenem prostoru stavbe poleg tamkajšnjega župnišča in cerkve, s čudovitim razgledom nad dolino Save, naš delovnik pa je v miru in tišini trajal od jutranje maše pa do večernic.

Prvi dan smo se seznanili z duhovno in likovno dediščino ikon. Ime izhaja iz grške besede ekon – podoba. To slikarstvo se je pričelo razvijati iz starokrščanske umetnosti v času Bizanca. Takrat so cerkvene freske in mozaiki predstavljali pomembne podobe evangelistov in svetnikov ter tudi življenje vladarjev in cesarja. Najbolj značilen pa je bil poleg križa lik Kristusa vladarja – Pantokratorja, ki se je ponavadi nahajal v apsi nad glavnim oltarjem ali v kupoli. Omeniti moram tudi še pogost in čudovit motiv Kristusa dobrega pastirja, obkroženega z dvanajstimi

ovcami, ki predstavljajo apostole. V 7. stoletju se pojavi takrat še redek motiv Marije z malim Jezusom v naročju. Ikone nastanejo iz potrebe po čaščenju Jezusa, Marije in svetnikov in iz njih izhajajo naše, zahodnoevropske oltarne slike. Prave ikone naj bi bile naslikane v tehniki jajčne tempere na posebej pripravljeno leseno tablo. Takrat, v srednjem veku, niso poznali barv v tubah (te se pojavijo šele v času impresionizma), ampak so jajčnemu rumenjaku, ki služi kot vezivo, dodajali tempero v obliki pigmenta (prahu). Tablo iz kvalitetnega, trdega lesa so najprej zgladili, nato pa grundirali s tankimi premazi zajčjega kleja in bolonjske krede, da se podlaga utrdi in pripravi za barvne nanose. Ko se plast posuši, najprej izdelamo risbo in morda nalepimo zelo tanke liste zlata za ozadje. Zlato (ali zlata barva) ima v bizantinski umetnosti velik pomen, saj predstavlja nebo in vesolje, kjer prebiva povesodnavzoči Bog, pa tudi bogastvo in moč vladarjev. Ikone so v cerkvah in samostanih na Vzhodu postale pomembnejše od fresk in mozaikov. Pogosto so stene cerkva obložili oziroma sestavili iz ikon. Pomemben je zlasti ikonostas – stena ikon, ki ločuje oltarni prostor, kjer se odvija obred liturgije.

Ikonopisec izdeluje ikone znotraj določenih shem in simbolov. Odpove se sebi in svojemu izrazu in sledi duhovni vsebini podobe. Pomemben je strog in vzvišeno resen izraz Kristusa ali drugih oseb, ki so hkrati polni miru in večne svetosti. Zato bi bilo pravilno reči, da se ikone ne slika, ampak piše. Sveta podoba (ikona) in Sveto pismo. Kot navodilo ikonopisecem se poudarja ponižno življenje po veri, predpisih in naukih ter zgledovanje po starih predlogah. Učenci naj ne opisujejo lastnih predstav o Bogu in ničesar, kar si sami izmislijo. In veliki mojstri ikonopisja so se tega držali. Cesar Leon III., bil je vojaški poveljnik iz Male Azije, je leta 726 izdal prepoved izdelovanja in čaščenja podob, kar sproži velik spor, tako med cerkvenimi učenjaki in dostojanstveniki kot med posvetnimi vladarji, ter nepremostljiv prepad med temu odloku nasprotujočim Zahodom (Rim) in Vzhodom (Bizanc). V času ikonoklazma so (predvsem na Vzhodu) uničili večino tedanjih ikon. Leta 843 nastane grško-bizantinska država s svojo pravoslavno cerkvijo, ki prične s pokristjanjevanjem Balkana in tudi Rusije. Upodabljanje in čaščenje ikon se nadaljujeta.

Apsida cerkve San Apollinare in Classe, posvečen 549. Ravenna

Vrh upodabljanja oziroma pisanja ikon je nasplošno trajal od 10. do 14. stoletja, izdelujejo pa jih seveda še danes, zlasti v pravoslavnih samostanih Rusije, Ukrajine, Bolgarije, Srbije, Grčije in drugod. Ruske ikone spadajo med najpomembnejše dosežke srednjeveške umetnosti. Novgorodska šola je bila tamkajšnje najpomembnejše središče. Razvijati se pričela v 12. stoletju v tesnem stiku z bizantinsko umetnostjo, v 14. stoletju pa se tega vpliva znebi. Ta šola razvije v ikonah svojo oblikovno in vsebinsko posebnost. Njene značilnosti so: jasen način upodabljanja, uporaba velikih barvnih ploskev, razločno poudarjeni predmeti in cinobrovo rdeče barvno ozadje. Najbolj priljubljena motiva sta Sv. Jurij z zmajem in prerok Elija. Pomembna je tudi takratna moskovska šola. Od tu prihaja tudi zgodba iz obdobja Ivana Groznega (1532 – 1584). Ta je dal zgraditi cerkev Vasilija Blaženega in ko je bila končana, je dal oslepiti oba umetnika (arhitekta Postnik in Barma) – da ne bi mogla še komu drugemu postaviti takšno znamenitost, kar pa ni osamljen primer krute roke oblasti iz tistega časa.

Prva znamenita umetniška osebnost takratnega slikarstva je Feofan Grek (Teofanos Grk), ki je prišel iz konstantinopelske šole in je v 14. stoletju v številnih cerkvenih poslikavah razvil svoj razpoznavni slog, s katerim je tudi vplival na kasnejše izročilo novgorodske šole. Imel je izreden spomin za oblike in bil nenavadno spreten. Kot navaja C. Schug-Wille v knjigi Bizanc in njegov svet, je za nekega kneza na steno naslikal vso Moskvo, nekemu prosilcu pa je narisal "na pamet" cerkev Hagie Sofie v Konstantinoplu (Bizancu). Z njim je sodeloval najpomembnejši (tedanji) ruski slikar-ikonopisec in menih Andrej Robljov.

Ikone Andreja Rubljova odlikuje izredna, preprosta risba, nežnost človeških obrazov, pretehtana kompozicija in izreden občutek za barve. V svojih ikonah se je znal izogniti zgolj ponavljanju znotraj določenih shem in pravil, ne da bi se oddaljil od bistva ikon. Njegova najbolj znana ikona je znamenita Sveta trojica iz leta okoli 1411. Tu vidimo prizor iz stare zaveze – tri angele, ki sedijo na Abrahamovem grobu. Njihove figure negibno in brezčasno lebdijo na ploskovitem ozadju, nevidno gibanje ustvarjajo le smeri njihovih pogledov. Vsak angel je naslikan drugače, v enkratni drži. Vmesni prostor med levim in desnim angelom ima obliko keliha, ki je tudi naslikan na kamniti ploskvi groba. Kelih, kot simbol darovanja in odrešenja. Čudoviti so njihovi nežni obrazi in razporeditev modre barve na lepo nagubanih oblekah. Slika daje močan občutek vzvišenosti in brezčasnosti. Ta sveta podoba si takrat in še danes zasluži vso človeško spoštovanje in ne "domiselne" predelave na kakšnem ovitku prodajne zgoščenke.

Viri in literatura: Schug-Wille, Christa: Umetnost v slikah: Bizanc in njegov svet; DZS Ljubljana 1970

Andrej Mivšek

Andrej Rubljov: Sv. Trojica, tempera na lesu, Tretjakovska galerija, Moskva

Ob obisku razstave baročnega slikarja Metzingerja

VALENTIN METZINGER 1699-1759

V torek, 10. aprila letos, smo se zjutraj z učenci podružnične šole v Zavratcu odpeljali z vlakom v sončno Ljubljano. Obiskali smo Narodno galerijo, kjer je bila od 21. decembra 2000 do 1. aprila 2001 na ogled pregledna razstava našega baročnega slikarja Valentina Metzingerja.

Sv. Cecilija, 1751, Ljubljana, Narodna galerija

Na razstavi je bil prvič zbran in ovrednoten slikarjev obsežen opus izpred 250 let. Avtorica razstave in obsežnega kataloga Anica Cevc, ki je posvetila veliko let raziskovanju in proučevanju tega avtorja, je v ta namen zbrala 112 oljnih slik predvsem iz naših in tujih cerkva in samostanov. Metzinger je k nam prišel iz daljne lorenske dežele. Leta 1727 postane ljubljanski meščan in od takrat naprej je pri nas ustvaril nad petsto slik, tako za oltarje cerkva kot za plemiške naročnike.

Metzingerjeva dela odlikujejo značilnosti baročnega slikarstva: pretanjena igra svetlobe in senc, poduhovljenost in čutna zamaknjenost upodobljenih obrazov, razgibana kompozicija motivov, barvno razkošna oblačila, v nebo odprto ozadje in značilni baročni angeli. V svojih motivih je upodabljal predvsem svetopisemske prizore, svetnike in legende, mučence in redovnike, pa tudi samostojne portrete in krajine. Bil je pravi mojster slikanja drobnih detajlov, hkrati pa je izredno lepo prelival barvno svetlobo na velikih površinah oblek. Odlično je znal naslikati roke, anatomsko pravilno in v natančno premišljeni drži, ki tako izraža duhovno ali čustveno stanje naslikane osebe in ustreza vsebini motiva.

Vse njegove razstavljene podobe so bile pred razstavo restavrirane, tako da so zgodbe zasijale pred nami in ostalimi številnimi obiskovalci v prvotni barvitosti svetlobe in senc.

Andrej Mivšek

Kako je potekalo restavratorsko delo in priprava te razstave je razložila in pokazala akademska slikarka in restavratorka specialistka Tamara Trček-Pečak, ki je tam tudi zaposlena. Za naše glasilo pa je prispevala članek, ki bo koristil prav vsem, saj smo vsi odgovorni za ohranjanje umetnin, tako tistih, ki so nastale v preteklosti kot tistih, ki nastajajo sedaj.

KDO BO SKRBEL ZA NAŠO KULTURNO DEDIŠČINO?

Kakšno vprašanje pa je to? Vsak, ki je že kdaj slišal, da je treba za umetnine skrbeti na prav poseben način, je pomislil tudi na posebne ustanove, ki se s tem ukvarjajo. To so lahko razni muzeji in galerije s svojimi konservatorskimi in restavratorskimi oddelki ali ustanove, ki so namenjene samo varstvu naravne in kulturne dediščine.

Pa je morda kdo pomislil tudi na to, kako bi sam pripomogel k čim boljši ohranjenosti umetnin? Zadnje čase se vse bolj zavedamo, da samo konserviranje in restavriranje umetnin ni dovolj. Bolj pomembno bi bilo še nepoškodovane ali že restavrirane umetnine vzdrževati na primeren način. To pomeni, da smo v službi umetnin prav vsi, ki se kakorkoli srečujemo z njimi – nekateri doma, drugi v službi, tretji v cerkvah... Seveda pa to ne pomeni, da bi moral umetnine vsak tudi konservirati ali celo restavrirati.

Prav nasprotno.

Pri pripravah na razstavo dr. Anice Cevc Življenje in delo Valentina Metzingerja smo se restavratorji srečevali s slikami v najrazličnejših stanjih. Največ težav pa smo imeli prav zato, ker je bila večina slik nekoč že "obnovljenih". Težko bi rekli "restavriranih", saj so se včasih poškodovanih ali morda le malce zapuščeni in umazanih slik lotevali vsi, ki jih je okolica priznavala za likovno nadarjene. To ni bilo restavriranje, kot ga razumemo danes, ampak popolna predelava, preslikava, vnašanje novih materialov, spreminjanje formatov... Vse to je morda takrat izpolnilo želje naročnikov, umetnini pa je dolgoročno precej škodovalo.

Etika restavriranja se je v zadnjih časih močno spremenila. Restavratorji se zavedamo, da ponavadi nismo prvi, sploh pa ne zadnji, ki se ukvarjamo z neko umetnino. Vsekakor je na prvem mestu avtor, ki se mu je treba povsem podrediti. Zato so prvotni materiali dragocenost, ki jo moramo za vsako ceno ohraniti. Najpomembnejša naloga je umetnino zaščititi pred nadaljnim propadanjem in z lokalnimi dopolnitvami manjkajočih delov, bodisi nosilca (platna, lesa) ali slikovnih nanosov (podloge, barvne plasti, zaščitne plasti), ustvariti izgled slike, ki bo čim bližji prvotnemu.

Vsi materiali, ki jih sliki dodamo na novo, morajo biti lahko odstranljivi. Le tako bomo restavratorjem, ki nam bodo sledili in imeli na voljo spet nove, bolj primerne materiale, omogočili, da bodo te, s katerimi smo restavrirali mi, zamenjali, ne da bi umetnina pri tem kakorkoli trpela. To pa pomeni, da restavrirati ne more kdor si bodi, ampak le izšolani restavratorji, ki v času študija spoznajo različne načine in materiale in jih znajo v primernem času tudi uporabiti. Restavratorska stroka je mlada in se zelo hitro razvija. Zato je zasledovanje novih raziskav nujno, saj je glavni cilj vseh z minimalnimi sredstvi rešiti čim več. Še največ pa lahko rešimo, če s preventivno konservacijo, kar pomeni s primernim varovanjem umetnin, preprečimo veliko nepotrebnih poškodb.

Tudi v tem primeru je potrebno znanje – tokrat znanje vseh ljudi, saj bi težko našli koga, ki se nikoli ne sreča z umetnino. Restavratorji in konservatorji v Narodni galeriji v Ljubljani smo se odločili, da poskusimo to znanje razširiti na čim širši krog ljudi.

Da bi pokazali, kako naše delo sploh izgleda, smo ob razstavi dr. Anice Cevc Življenje in delo Valentina Metzingerja pripravili spremljajočo razstavo Pogled v restavratorsko delavnico. Na razstavi si je bilo mogoče ogledati film Restavriranje slik Valentina Metzingerja. Nastajal je celo leto ob restavriranju in prikazuje najznačilnejše postopke, ki smo jih uporabili pri tej vrsti slik.

Otroci na obiski v restavratorski delavnici pri restavratorki Tamari Trček-Pečak

Večina slik Valentina Metzingerja se nahaja v cerkvah. Pogoji, v katerih so slike hranjene, so si med seboj podobni. Vlaga je ponavadi precej visoka, spremembe nenadzorovane, še posebej zato, ker se je marsikje v zadnjem času pojavilo centralno ogrevanje. Nenehno spreminjanje vlage in temperature v okolici povzroča širjenje in krčenje vseh elementov slike, vendar ne vseh na isti način. Zato sčasoma pride do pokanja, luščenja in odpadanja podloge in barvnih plasti. Optimalna relativna vlaga za slike na platnu je okoli 55%, na lesu okoli 60%, bolj pomembno kot doseči to številko za vsako ceno je ohraniti čim bolj enakomerno stanje.

Previsoka vlaga povzroča razvoj mikroorganizmov, kot so plesni, ki se hranijo z različnimi naravnimi snovmi, ki so jih slikarji uporabljali za premazovanje platna kot predpripravo za slikanje ali pozneje restavratorji za zaščito in utrjevanje platna in slikovnih nanosov. Veliko poškodb je nastalo tudi zaradi nerodnosti ali nepravilnega ravnanja ljudi.

Pri restavriranju slik Valentina Metzingerja smo ponavadi uporabili naravne materiale, kot so voščeno smolna masa za podlepljanje starega platna z novim, voščeno smolni kit za dopolnjevanje manjkajočih delov podloge in barvnih plasti, oljne barve za retuše in damar lak za zaščito slik. Izbira materiala je seveda odvisna od stanja slike, od prvotnih ter sliki kasneje dodanih materialov ter od okolja, v katero se bo slika vrnila po restavriranju. Zato je rešitev veliko. Pri odločitvi pomagajo natančne preiskave in analize vseh delov slike: rentgenska radiografija, fotografija v ultravijolični in infrardeči svetlobi, analize nosilca, podloge in barvnih plasti ...

Za razstavo slik Valentina Metzingerja je bilo delno ali popolnoma restavriranih več kot sto slik precej velikih formatov, zato so pri tem sodelovali restavratorji Narodne galerije, Ljubljana, Restavratorskega centra,

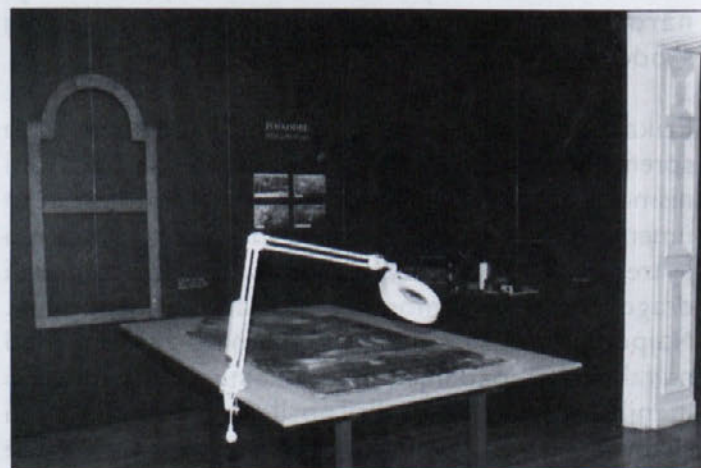
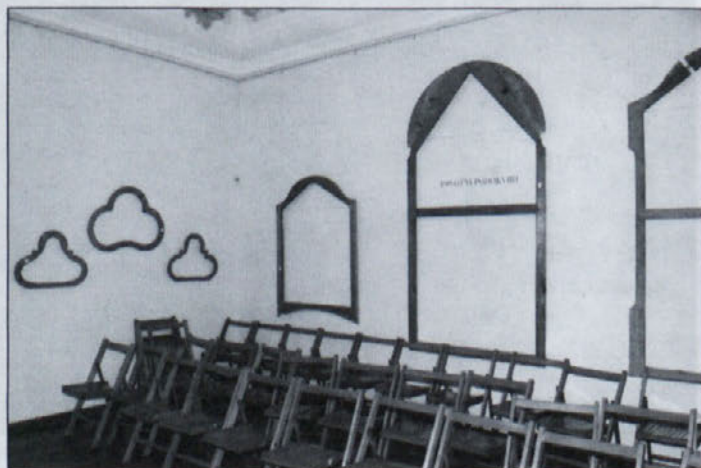
Ljubljana, Zavoda za kulturno dediščino, Novo mesto in še precej zunanjih sodelavcev. V naši ustanovi smo se restavratorji zadnjih sedem let posvečali samo temu projektu.

Kaj zdaj?

Projekt je zaključen, slike se vračajo na svoja mesta. Kako hitro se bodo spet vrnile v restavratorske delavnice, je odvisno od tega, kako bodo lastniki skrbeli zanje. Kot rečeno, sta najpomembnejši čim bolj enakomerni relativna vlaga in temperatura v okolici slike. Ob tem ni potrebno posebej omenjati pazljivosti vseh, ki opravljajo kakršno koli delo v bližini slik – velikokrat je na novo restavriranih slikah opaziti kapljice beleže in čistil, razne odrgnine ali celo luknje. Zelo nevarno je v bližini slik gojiti rastline, ki jih je treba redno zalivati ali celo škropiti, saj je precejšnjega deleža vodnih kapljic deležna tudi slika sama.

Z razstavo Pogled v restavratorsko delavnico smo želeli prikazati naše delo, še vedno pa ostaja vprašanje, kako čim širšemu krogu ljudi razložiti, kako ravnati z umetninami. Deloma je to mogoče doseči s krajšimi besedili, kot je tole. Žal velikokrat nekaj vrstic takih naukov kaj hitro zdrsi skozi možgane in jih zamenjajo druge skrbi.

Da bi se zavest o pomembnosti umetniških del in o načinu ravnanja z njimi razširila in utrdila, smo se v Narodni galeriji odločili še za, upamo, bolj privlačen način – otroške delavnice s poudarkom na tej problematiki. Kar naprej govorimo, da mladi spreminjajo svet. Tudi tu bi se lahko stanje precej izboljšalo, če bi ljudje že od mladih nog naprej spoznavali likovno dediščino še z materialne plati. Ker teoretična predavanja ne bi naletela na preveliko naklonjenost med mladimi, še posebej med otroki ne, so naše delavnice povsem praktične narave. Če hočemo razumeti, kako skrbeti za slike, moramo

najprej vedeti, iz česa so. Zato v naših delavnicah otroci izdelujejo vsak svojo sliko od sestavljanja podokvirov, napenjanja platna, pripravljanja platna za slikanje in slikanja vse do vstavljanja slike v okrasni okvir. Ob tem obiščejo naše restavratorske delavnice, kjer se seznanijo z našim delom in načini varovanja umetnin, obiščejo pa tudi naše zbirke in spoznajo, kako morajo biti slike hranjene. Na koncu so njihove slike tudi razstavljene. Na to so otroci ponavadi precej ponosni in upamo, da tako začitijo pomembnost umetniških del.

Lani so take poletne likovne delavnice naletele na precej naklonjenosti, zato jih bomo letos ponovili. Za tiste, ki poleti nimajo časa za učenje ali za tiste, ki so za naše delavnice "preveliki", pa so v založbi Debora v Ljubljani izšle tri knjižice v obliki zbirke Ajkec odkriva skrivnosti – tokrat slik na platno. Prva z naslovom Seznanimo se s sliko na platnu govori o pripravi za slikanje, o materialih, ki jih pri tem uporabljamo, skratka, opisuje vse, kar delamo v naših likovnih delavnicah. Druga, Pajkec Ajkec pri restavratorjih, je pravljičica, ki v obliki pogovora med otroki in restavratorjem in z monologi malega pajkca pripoveduje, kaj se dogaja v restavratorskih delavnicah. Tretja, Iz življenja slik, pa je namenjena predvsem skrbi za slike.

Cilj naših prizadevanj je, da bi umetnine čim dlje zdržale brez naše pomoči in da bi jim bilo treba čim redkeje obiskovati naše restavratorske delavnice. Še tako dobro restavrirana umetnina nikoli več ne dosega vrednosti dobro ohranjene in nikoli dotaknjene.

Tamara Trček Pečak

Fotografiji levo: pogled v restavratorsko delavnico

Fotografiji desno: otroške likovne delavnice - od priprave za slikanje do slikanja

Fotografije: fotografski in restavratorski atelje Narodna galerija v Ljubljani

IDRIJSKE ČIPKE PREKO MEJE

Ko je moja mama učila mlajšo sestro klekljat, me je tako mikalo, da to poskusim še jaz. Zaprošila sem jo, naj da tudi meni klekljne v roke. Takrat se mi je odprl čudoviti svet čipk s snežnobelim platnom, raznovrstnimi risi, ribicami, kiticami, za okras pa še vseh barv bucike.

Dostikrat smo ob zimskih večerih po tri skupaj klekljale - s Katrcem pri sosedu ali pri Angeli Grabnski v njeni starinski s slamo kriti hišici. Zame je bilo to zmeraj nekaj nepopisno lepega. Odpeljalo me je v deželo sanj, otroštva, tistega, kar ostane v človeku za vedno, mu daje moč v vsakem težkem trenutku življenja.

Nisem pa takrat slutila, da me bo to veselje do čipk spremljalo tudi v tujino, kjer živim že več desetletij. Francija je res daleč, vendar ta razdalja mi ne pomeni nobene ovire, saj svojo domovino Slovenijo nosim v srcu. Marsikdo me je že vprašal, kako da nisem po tolikih letih pozabila našega jezika. Pa so mi iz spomina privrele te vrstice, ki me jih je mama naučila:

*Slovenka sem,
tako je moja mati djala,
ko me je dete pestovala.
Zatorej dobro vem
Slovenka sem.*

*Slovenka sem
od zibeli do groba,
to moja je zvestoba.
Zatorej dobro vem
Slovenka sem.*

Tudi moja dva otroka Nataša in Alen sta na Slovenijo zelo navezana. Oba govorita slovensko in tudi svoje otroke učiata materinega jezika. Tako vsako leto prihajamo domov v naš rojstni kraj Zavratac k izviru svojega rodu.

Po tolikih letih sem spet lani vse pripravila in moje stare, a lahke klekljne vzela v roke. Delo mi je šlo, kot da sem jih šele prejšnji dan odložila. Seveda, veliko stvari sem zamudila, ker je ta enkratna umetnost zelo napredovala.

Klekljanje poznajo tudi v Franciji, vendar le v sredini države in v severnih krajih. Njihova tehnika izdelovanja čipk se od naše nekoliko razlikuje. Imajo zelo kratke in tanke klekljne. Na desko pribijejo z blagom pokrito peno in to položijo na mizo. Sistem je drugačen, rezultat pa približno enak. Takega načina izdelovanja

čipk, kot ga poznamo mi, v Franciji še nisem videla.

V bližnjem kraju, kjer živim, se nekateri zelo zanimajo za umetnost starih ročnih del. Vsako leto prirejajo v vasi Besse razstavo starinskih umetnosti s posebnim poudarkom na ročnih delih. V tej vasi živi tudi mama hčerinega moža. Ko je videla moje čipke, me je prosila, da se tudi jaz predstavim na tem sejmu. In sem šla. Za moje izdelovanje čipk je bilo veliko zanimanja. Prostor je bil poln ljudi. Nekateri so kar takoj želeli poskušati in z veseljem sem jim to tudi pokazala. S tem sem jih navdušila. Domenili smo se, da jih bom naučila 'čipkati' in tako smo imeli že lansko zimo dvakrat mesečno tečaj.

Tudi letos 24. aprila so naredili v tej vasi razstavo ali sejem. Par dni pred odprtjem razstave so me povabili k udeležbi z vsem priborom in čipkami. Ves dan je bilo okrog mene polno opazovalcev, ki so seanimali za našo slovensko (idrijsko) umetnost. Zelo me je presenetilo, da so se ustavile tudi male desetletne deklice, ki so prišle že v dopoldanskem času s svojimi starši. Strmele so v to čudo, popoldne pa so prišle zopet pogledat - same. Iz oči sem videla, kako želijo to prijeto v roke. Povabila sem jih, naj pridejo bliže. Poskušale so klekljati in dobro jim je šlo. Niti slutila nisem, da lahko moje veselje do čipk prenesem na tako raznovrstni sloj ljudi. Bili so mladi, starejši, moški, ženske... Angleži, Belgijci, Norveži, Nemci, domačini Francozi... Domačinom in turistom se je zdelo to za današnji moderni čas nekaj nepričakovanega. Vsi so hoteli vedeti, od kod sem, kdo me je tega naučil. S ponosom sem povedala, da me je naučila moja mama in da sem iz prelepe Slovenije. "To ni daleč" sem pristavila. Sklepali so, da je to delo zahtevno in naporno. Obrazložila sem jim, da delam z velikim veseljem, to me sprošča in je zame najboljšo zdravilo proti stresu. Seznanila sem jih, da čipkarska umetnost še vedno živi in napreduje, da je v Idriji vsako leto meseca avgusta čipkarski festival. Ko so organizatorji videli, kakšen uspeh je bil in koliko ljudi je to privabilo, so me zopet povabili in vpisali na večjo razstavo v začetku julija v isti vasi. Pristavili so tudi, da sem na ta način najuspešneje predstavila slovensko deželo in naše čipkarstvo. Ta dan sem imela občutek, da moja domovina res ni daleč.

Zanimanje za to se je širilo. Seznanila sem se z neko profesorico za francosko čipko, ki živi v visokih francoskih Alpah. Ko je videla naše delo, je želela, da ji preskrbim ves potreben material za izdelovanje naših

ČASI SE SPREMINJAJO

čipk. Na njeno željo sem v Idriji nabavila kompletni pribor za klekljanje - za njeno zbirko in razstavo. Njena velika želja je, da se seznanijo in poveže z organizatorji Idrijskega čipkarskega festivala za razširjanje njihovih idej.

Veseli me, da sem te moje izkušnje, doživetja in končno dober uspeh imela priložnost povedati tudi v glasilu Oglar, ki prispeva k ohranjanju naše tradicije in kulture, dviguje našo narodno zavest in s tem bogati ustvarjalno življenje v vasi Zavratac.

Slavka Rupnik

POSTAL SEM ČEBELAR

Vsaka pomlad prinese novo rojstvo in nov začetek. Tako je tudi najlepši letni čas prinesel med nas novo številko našega časopisa. Spomladansko življenje pa je najbolj živahno in delavno v panju pri čebelah. Kmetijstvo ima različne in zanimive panoge, med katerimi je zanimivo tudi čebelarstvo. Glavni proizvod čebel je med, poleg tega pa dobimo od čebel še druge izdelke, ki si vse bolj utirajo pot v prehrani in v zdravilstvu. Kadar slišimo o čebelah, takoj pomislimo na med, ki ga čebele pridno nabirajo s cveta na cvet. Ne smemo pa pozabiti, da pri tem opravljajo čebele še sila pomembno nalogo: na svojem telesu prenašajo s cveta na cvet cvetni prah in tako oprahujejo žužkocvetne rastline. Sadjarji so spoznali, kako je to pomembno in koristno. Ponekod celo plačujejo čebelarjem, da pripeljejo svoje varovanke v njihove nasade. Z oprahujevanjem rastlin koristijo čebele celo več kot je vrednost pridelanega medu.

Ljubezen do čebel in čebelarjenja je pri nas globoko zakoreninjena. Prvi, ki je pri nas objavil razpravo o čebelarstvu, je bil J. A. SCOPOLI (1723 - 1788), idrijski zdravnik in vsestranski naravoslovec. Naš najbolj znani čebelar je Anton Janša (1734 - 1773), ki je bil rojen na Brezovici na Gorenjskem. Tudi v Zavratacu smo imeli starega čebelarja Ignacija Rupnika, ki je čebele prinesel od Breteta leta 1931. Za začetek je dobil panj krajnič. Krajnič je panj brez satja, v katerem čebele pritrdijo satje na strop. Postavil si je tudi čebeljak in čebelaril vse do svoje zmogljivosti. Takrat, ko je čebelaril Ignacij, so čebele vozili kar na vozovih z volovskimi in konjskimi vpregami. Čebeljak je stal tudi pri župnišču. Saj so tudi nekateri duhovniki čebelarili, ki so službovali v Zavratacu. Med njimi je bil tudi gospod Franc Govekar, ki še danes čebelari. Danes od teh čebeljakov ne stoji nobeden več. Časi so se močno spremenili, tehnika vse bolj prodira tudi v čebelarstvo. Čebelarstvo pa kljub temu kar ne more doživeti razvoja, ki bi ga pričakovali. Številni strupi nam uničujejo naravo, čebele pa pestijo razne bolezni in zajedalci.

Čebelarji si prizadevamo pridobiti čimveč medu, da bi lahko pokrili potrebe domačega trga. Če pa se kdo nadeja, da bo s čebelami obogatel, bo skoraj zagotovo razočaran. Stari čebelarski rek pravi, da "muha ne da kruha, če da, pa pogačo da". Mogoče se bo še kdo izmed nas opogumil in postal čebelar - korajža velja!

Jože Lazar

Rojenje čebel

Fotografija: Jože Lazar

OJ, MLADOST TI MOJA...

Rodila sem se v stari visoki hiši ob poti med Zgornjim in Spodnjim Zavrattcem. Hiša je bila krita s slamo. Kadar so se pokazale v strehi prekle (to so lesene late), je v hišo teklo (deževalo). Takrat je mama morala pripraviti škopo (narejeno iz bilk slame ozimne pšenice. Slama jare pšenice je bila slaba, rži pa se ni toliko sejalo, čeprav je bila rž najkvalitetnejša). Snopi škope so bili veliki in zelo lepi. Škopo sta potem polagala na streho Ajnže Vrhovsk, Goznc pa še en možakar, katerega se res ne spomnim. Samo takrat smo smeli jesti suho meso in kisan krompir, kar je bila takrat najboljša jed.

Hiša je imela dva dela, v sredini pa obokan lesen vhod v vežo. Iz veže smo desno šli v štalo. Krava je bika privezana za gredo. Nadevanje sena smo spuščali v jarm. To je bila nekaka velika prečna lojtra. Seno smo v jarm metali skozi loputnik. Vedno je mama vpila: "Pazi, da ne boš padla skozi loputnik." Potem je bil še svenak, ograjen z lesenimi plotovi in še te so radi prašiči zgrulili. Iz loputnika v štalto so letale tudi podgane in ranile žival, bodisi prašiče, krave ali telička. Tega se je mama zelo bala in je tudi podgane lovila. Pred hišo je bil gnoj. Metali smo ga iz štale z vilami. Najhuje pa je bilo, ker smo bili tako revni, da nismo imeli gnojnične jame, zato je gnojnica odtekala kar v kanal ob cesti. V vasi je bil tudi zogar (cestar) Polde. Vedno se je jezil, da sem jaz skale za gnojnico metala v kanal, on pa je to zopet metal na rob, da je gnojnica odtekla. Skratka gnoj in gnojnica sta smrdela in meni je šlo to zelo na živce. Nad štalto smo imeli skeden in šupo. Tam so bile stare deske, v katere sem pogosto padla, ko smo zmetvali seno. No, da v veži nadaljujem. V veži smo imeli peč, v kateri sta teta Mece in mama kuhali vse za mene, brata, teto, mamo, za prašiče in kure. Iz veže smo šli levo v hišo, po stopnicah pa na štalto in zgornjo hišo in kamro. Vse je bilo tako staro, da ne vem, kako smo preživeli. Uboga mama in teta.

Vendar v dežju in pozimi je mama zmeraj rekla: "Hvala Bogu, da imamo dom."

Kuhanje oglja

V nedeljo! Lepo in sončno popoldne sva šle s Fanči Šternsko skozi Klakoč, kjer je desno ob pobočju prekrasno cvetel lan, po grmovju so se ob stezi že pojavljali mladi košuljasti lešniki. Pred sabo sva videli veliki in mali Kovk. Na desni strani se je videlo v Brnkovo Črno. Midve pa sva šle k Bezjak, kjer je nek Rovtar kuhal oglje. Šli sva kar bosí, ker sva bili frej (prosti). Šli sva gledat, kako se kuha oglje. Na koncu Bezjakove ravni je bila kopa, iz katere se je kadilo. Zraven kopica drv,

vendar vsa le bukova: raznih dimenzij in letnic. Oglje je moralo tleti, zato je vedel samo Rovtar kako in kakšna drva se nalagajo pod kopo. Ko sva prišli do njega, naju je izredno prijazno sprejel. Vsi smo se smejali. Oglar je bil tudi izredno lep. Lepega obraza, lepih zob, lepa postava. Od takrat dalje sem vedno videla privlačnost lepih moških, kar me je pozneje presneto drago stalo. Vseeno so bili prvi stiki z njimi izredno lepi in nepozabni.

Kovanje rupnkove Sire

Pri nas smo bili revni. Imeli smo samo bajto, čeprav veliko, ki je bila tako stara. Nismo imeli kaj jesti, zato sem morala takoj s sedmim letom služiti za pastirico k Rupniku. Bajta, da sem znala pasti krave. Meni se to ni zdelo, prej je bilo to delo dolgočasno. Pri Rupniku so imeli v stari štali tudi konje. Siro in Tukso. Sira je bila zelo zelo divja. Jaz se je nisem nikoli bala. Tudi ko sem jo obgovorila, je s celim lisastim telesom in dvignjenim repom zarigitala in me lepo pogledala. Najhuje je bilo baje kovanje podkve. Rupnik mi je rekel, da bom pri kovanju Sira podila z vejo muhe. Kovač Rupnik je konja prijel, nekdo, katerega ime ne bi vedela, mu je pomagal, mu nosil potrebna orodja. Vse je bilo treba delati mirno, prijazno, ker da je Sira strašno divja. Jaz samo to vem, da sem se z njo pogovarjala, ji odganjala muhe, ji dajala piti vodo, v gobec pomikala mlado travo. Še danes vidim lepe mlade oči tega konja in še danes konje občudujem in se jih ne bojim.

Pustno veselje

Spomnim se pustnega veselja pozimi. V naši hiši je bil po tleh ještrng (to so gola peščena tla z apneno malto, ki se stalno lušči in je tako vlažno, da ob poletnem slabšem vremenu postanejo tla mokra in vlažna brez dežja. Pozimi pa je sren. Jaz sem ležala v postelji ob sivotemni plesnevi kotni steni, nisem mogla hoditi. Imela sem novo porhansko obleko, kupljeno na točke (to so bile neke karte, katere so dobivale družine takoj po vojni, letnice ne vem). V hišo so vstopili namaskirani veseli fantje s harmoniko. Jaz sem se v postelji tresla in se strašno bala. K meni je pristopil namaskiran fant, me pobožal, v ozadju pa se je slišala vesela harmonika in petje. V trenutku je postalo vse veselo, zabavno, vsi smo se zelo zelo smejali.

Še danes se sprostim ob trenutkih, ko vidim pustne maske.

Veronika Rupnik - Hatlak

ČASI SE SPREMINJAJO

Kako se časi spreminjajo. Ko hodim po cesti, opazujem naokrog po gričih, kako se živina lepo pase. Vse je ograjeno in varno. Čuvajo jo električni pastirji; nihče nič ne godrnja, kako je to delo dolgočasno.

Ko sem bila jaz še otrok, smo morali mi otroci pasti živino. Saj takrat še elektrike ni bilo po vseh vaseh. Spomladi in poleti smo pasli po gmajni, v jeseni pa po senožetih. Včasih je bilo, da smozakurili ogenj, pekli krompir in se igrali razne igrice. Prišli so tudi sosedovi pastirji in skupaj smo pazili na živino. Včasih nam je živina pobegnila na sosedovo njivo, potem je bil vrišč in prepir kot bi se pol sveta podrlo. Zjutraj, ko je bilo bolj hladno in niso še muhe bile tako nadležne, je še kar šlo, a ko so se muhe malo prebudile, potem je postalo vse muhasto, živina in mi. Živina nam je tudi pobegnila in potem smo jo vsi v strahu iskali. Tudi kar domov v hlev je zbežala in se tako obvarovala pred nadležnimi obadi. V grmovju smo večkrat našli ptičja gnezda z mladiči, potem pa smo lovili obade in krmili z njimi mladičke. Pa tudi s kakšnim modrasom smo se srečali, ko smo nabirali gozdne jagode. Vsi smo se malo ustrašili, modras in mi, ampak se je vedno dobro rešilo. Nobenih pikov, modras se je skrnil pod skalo in smo šli tam stran in naprej uganjali norčije. "Aja, če smo kaj medveda srečali?" boste vprašali. Tisto pa ne, ne vem, kaj je bilo takrat, ali mi nismo prav videli ali pa se je medved že na daljavo umaknil. Pa še nekaj me zelo hudo spominja na pašo. Pri prejemu svete birme mi je botra kupila eno majhno sliko angela varuha in en robec. Robcev se takrat ni dobilo v trgovinah kot se jih sedaj in tudi bilo jih je zelo malo. In ta robec sem jaz zgubila, ko sem pasla krave. Našla ga je krava in ga pojedla. Tako sem bila še ob tisti majhni spomin.

Življenje teče naprej, vse se spreminja, samo da bi šlo na bolje, ne na slabše.

Olga Vehar

MAJNIŠKA

*Spet se bliža prvi maj
najlepši mesec zdaj.
Kjer kresovi že gorijo
in veselice se začnejo.*

*Spet se bliža prvi maj
najlepši mesec zdaj.
Kjer rožice cvetijo
in ljubezni po trav' norijo.*

*Spet se bliža prvi maj
najlepši mesec zdaj.
Kjer Marijo vsi častimo
in pri tem se vsi z njo veselimo.*

Janez Gantar

SOSEDOVA KARMEN

*V zraku lastovica veselo žvrgoli,
po cvetočem travniku mala deklica hiti.
Veselo okrog se ozira
in lepe rožice nabira.*

*Zdaj še majhna sem
in kar dobro jem,
da velika zrastle bom
in pridna punčka ostala bom.*

*Karmen mi je ime,
to naj vsak dobro ve.
Kmalu stara bom leti dve,
saj sploh drugače ne gre.*

*Pri Urbanovih v Potoku sem doma,
vsak me rad ima.
Kristina mi včasih malo nagaja,
pa naj, če ji to ugaja.*

*Ati in mami zame skrbita,
z menoj skupaj se uspeha veselita.
Mama pravi: "To je lepo!",
da bi le vedno tako bilo.*

Olga Vehar

MARIJINA ZNAMENJA V ZAVRATCU

MOŽINATOVA KAPELA

Kapela stoji sredi Možinatove kmetije ob cesti, ki pelje proti šoli.

Posvečena je Lurški Materi Božji. Je najmanjša kapela v Zavratcu, stara približno 300 let. Sklepamo, da je bila postavljena leta 1708, približno takrat kot naša hiša in kašča. Postavili so jo takratni lastniki, moji predniki, za procesijo Svetega Rešnjega Telesa. Večkrat je bila tudi obnovljena. Leta 1960 so naredili nove tlake. Leta 1994 smo dali Mariji Logar v Rovte obnoviti kip Marije, visok okoli pol metra, leto kasneje pa smo obnovili tudi streho.

Zanjo lepo skrbimo. Vsako leto jo prepleskamo. Ob kapeli urejamo majhen vrtiček, skrbimo pa tudi za rože, da so v kapeli vedno sveže. Ob procesiji Svetega Rešnjega Telesa napletemo vence, ki krasijo kapelo in se ovijajo okoli mlajev, ki jih postavimo pri vhodu v kapelo, nasekamo pa tudi breze, katere zapičimo ob poti v zemljo. Za ta praznik je kapela najlepša.

Jure Leskovec, 4.r

BRN'KOVA KAPELA

Kapela je Božje znamenje. Tudi k naši kmetiji spada kapela, za katero skrbimo. Sodi v sklop vseh naših poslopij in stoji na desni strani, tik ob cesti. Posvečena je Mariji Brezmadežni.

Visoka je preko treh metrov. Na zunanjih straneh je vdolbina, na vrhu zaokrožena, podobna oknu. V tej vdolbini je na levi strani narisana podoba svetega Urha, farnega zavetnika, na desni pa sveti Florijan, priprošnjik pri ognju. V notranjosti so oboki v polkrožni obliki. Na sredini je betonska polica, v ozadju pa še ena, malce dvignjena, na kateri stoji Marijin kip. Posebej mi pade v oči kača, ki se ovija okoli Marijinih nog.

Od kdaj kapela stoji, ne vemo, domnevamo, da je že zelo stara, saj je naša domačija stara že več kot tristo let. Verjetno so kapele postavljali na večjih kmetijah.

Pred dvanajstimi leti je Janez Tavčarjev obnovil streho. Večkrat jo je potrebno tudi prepleskati. Poskrbeti je treba tudi za njeno okolico.

Kapela je najlepša ob prazniku Svetega Rešnjega Telesa, ko gre mimo procesija. Tudi sama večkrat nabere cvetice in jih dam v kapelo. Ob tem prazniku pa jo okraši mami.

Včasih opazujem ljudi, ki gredo mimo kapele. Nekateri kot da je ni, drugi pa se za trenutek ustavijo in pokrižajo.

Tudi jaz storim tako, saj je kapela Božje znamenje.

Špela Kogovšek, 2.r

RUPN'KOVA KAPELA

Tudi pri nas imamo kapelo. Stoji blizu hiše ob cesti proti cerkvi. Je visoka nad tri metre.

Posvečena je Mariji. Marijin kip z upodobljenim Brezmadežnim Srcem je velik 70 cm in stoji sredi kapele na polici.

Kdaj so jo postavili, ne vemo, ker ni na njej nobene letnice. Tudi ne vemo, če je bila obnovljena. Vemo samo, da je bil obnovljen kip. Pred dvajsetimi leti ga je obnovil slikar, doma iz Rovt. Marijin kip je naredil gluhonemi kipar iz Idrije. Pred tem kipom je bil na Marijinem mestu kip svetega Urha, ki pa ga nimamo več.

V spominu mi je ostal dogodek, ki mi ga je opisovala stara mama. Nekoč je mimo kapele šla skupina mladih. Eden izmed fantov se je ponorčeval in je kipu svetega Urha tlačil v usta cigarete. Fant je po nekaj letih zbolel. Usta mu je pokvarilo, ostala je samo odprtina, velika za cigaret.

Kapelo vsako leto okrasimo za procesijo Svetega Rešnjega Telesa. Ker je že v slabem stanju, imamo v načrtu njeno obnovo.

Julijan Gantar, 2.r

FAROVŠKA KAPELA

Ta kapela stoji v Zavratcu, nekaj metrov stran od cerkve pod pokopališčem. Posvečena je Presvetemu Srcu Jezusovemu.

Je največja kapelica v Zavratcu, visoka približno štiri metre. Zidana je iz kamna. Omet je temno rumene barve, veliko jo je tudi že zbledelo. Streha je obložena z opeko. Ima ozka polkrožna okna. Tudi vrata so polkrožna. Nad vrati je na zidu v krogu napis IHS. Na oltarni polici stoji Jezusov kip v rjavem plašču. Več kot meter visok kip je potreben popravila. Nad kipom je na traku napis Srce Jezusovo, v tebe zaupamo. Oltar krasijo rože.

Kapelico je dal postaviti župnik Ivan Miklavčič v letih 1920 do 1940, točnega podatka, kdaj je bila zidana, pa ni. Še pred tem so na praznik Svetega Rešnjega Telesa na tem mestu vedno postavili kapelico iz zelenja in vanjo pognili prt, na katerega so otroci natresli cvetja. Takrat so jo krasili Mrliškovi. Ko pa je bila kapelica postavljena, jo je krasila župnikova kuharica

Ančka. V letih, ko so prihajali financarji, je zanjo skrbela Birtova Franca. Prosili so jo, če smejo v njej prižigati lučke. V letih po vojni pa so jo krasili nekdanji organist Kogovšek Jakob, Marjana Kavčič (Mežnijska), Štacunska Marica in tudi kuharice župnikov. Sedaj pa zanjo skrbijo Mrliškovci.

Ljudje se spominjajo, da jo je okoli 1960 pobelil Brnikov Lojze, Štacunska Marica pa je dala obnoviti vrata.

Kapela je zelo lepa, toda potrebna obnove.

Andrejka Kogovšek, 4.r

MRLIŠKOVA KAPELA

Mrliškova kapela stoji pod visoko lipo na Mrlišah, takoj, ko se cesta začne spuščati proti Zavrattcu. Dal jo je postaviti Mrliškov oče, ki se je kot vojak v prvi svetovni vojni zaobljubil, da če bo prišel nazaj, bo postavil kapelo. Zgrajena je bila po prvi svetovni vojni.

Posvečena je Sveti družini. Prvotno so v njej na polici stali zelo lepi leseni kipci, ki pa so bili ukradeni. Namesto kipcev je danes v njej slika Svete družine.

Borut Gantar, 4.r

HODIL PO ZEMLJI SEM NAŠI IN PIL NJE PRELESTI

IZLET V LJUBLJANO

Nekdaj smo se v šoli pogovarjali o galeriji. Učiteljica nam je obljubila, da jo bomo obiskali. Naslednja snov v drugem razredu je bila železniški promet, zato smo rekli, da gremo v Ljubljano z vlakom.

Do logaške železniške postaje smo se peljali z avti. Tam smo na blagajni kupili karte, za tja in nazaj. Na peronu smo čakali na vlak. Končno je prišel, čeprav ne velik in nov. Po domače povedano starina.

Ko smo prispeli v Ljubljano, smo šli malo po mestu. Nato smo si ogledali razstavo pirhov na Magistratu. Sami čudoviti pirhi. Najboljši so bili nagrajeni.

Nato smo odšli v galerijo. Vodička nas je že pričakovala. Najprej smo se spoznali in začeli hoditi po prostorih. Slike v prvem nadstropju so bile največje. V vsakem prostoru smo dobili nalogo. Slike so mi bile zanimive.

Po ogledu galerije smo malicali, nato pa odšli nazaj na vlak.

Borut Gantar, 4.r

V LJUBLJANI

Nekega jutra v aprilu smo se odpravili v Logatec na železniško postajo. Tam sem bil vse bolj nestrpen in ko je pravi vlak končno prišel, sem kar vzkliknil "Hura!" Na vlaku sem iskal čim bolj prijeten prostor.

Ko smo prispeli v Ljubljano, smo si šli ogledat zelo lepo razstavo pirhov. Nato smo si v galeriji ogledali veliko zanimivih slik iz cerkva. V drugem deli galerije smo videli, kako se popravljajo slike.

Tudi nazaj smo se peljali z vlakom. Ves nestrpen sem spet čakal, s kakšnim se bomo vozili. Prišel je pravi vlak, moderni. Bil sem vesel. Do Logatca smo se vozili približno 30 minut.

Nato pa z avti domov.

Julijan Gantar, 2.r

SREČANJE MINISTRANTOV

V soboto, 9.6. 2001 smo se v Idriji srečali ministranti. Tega srečanja smo se udeležili tudi zavraški strežniki skupaj s strežniki Medvedjega Brda in Gor.

Ministranti smo se med seboj pomerili v različnih igrah. Ob 9. uri smo začeli igrati nogomet z Godovčani. Vodili so že 2:0, toda mi smo bili za njih predobri. Zato smo zmagali s tremi goli. Tudi z drugimi skupinami smo se dobro odrezali. Ko smo zaključili z nogometom, je bilo na vrsti skakanje v žakljih. Ni nam šlo ravno najbolje. Nato smo morali s plastičnimi kozarčki nositi vodo v litrsko steklenico. Pri tem je bila pomembna hitrost in koliko vode si zil v steklenico. Kar dobro smo se odrezali. Nato smo v župnišču imeli kviz. Bili smo četrti. Tudi v skupnem seštevku smo bili četrti.

Ko smo končali, smo pred župniščem vsaj eno uro čakali na prevoz. Bilo nam je všeč.

Jure Leskovec, 4.r

NAJLEPŠI DAN

Bil je lep dan, ko smo se odpravili v Cerknico. Zjutraj smo malo počakali na avtobus in ko je prišel, smo bili že vsi nestrpni. Najprej smo pozdravili Vrhovce, nato pa vstopili na avtobus.

Kar dolgo smo se vozili do Cerknice. V nizki hiški smo si ogledali maketo Cerkniskega polja in jezera. Za pogledati je bilo zelo lepo. Videli smo tudi coprnico Uršulo, ki je bila zelo grda. Vodič nam je povedal, kako so včasih lovili ribe. Razstavljene je imel razne pasti. Po tem ogledu smo bili že kar malo lačni.

Po malici nas je pozdravil drugi vodič, po imenu Jože. Povedal nam je, da nas bo vodil po Cerkniskem polju

in jezeru in v jamo, kjer je živel parkelj. Med potjo nam je nekaj pokazal. Ugotovili smo, da so jajca. Bila so kačja. Veliko nam je razložil in pokazal in veliko sem si zapomnila. Ustavili smo se na robu polja, kjer smo si ogledali požiralnike. Notri v tisti luknji je bilo veliko kamenja. Ko smo šli naprej, smo videli močvirski zvonček, ki je imel več glav. Videla sem tudi močvirsko peruniko, ki je podobna velikonočnici.

Nato smo se odpeljali proti Rakovem Škocjanu. Videla sem mali in veliki naravni most. Povedal nam je, da je bil prej debel most, potem pa kar tanek in to zato, ker je bil potres. Nazaj grede nam je pokazal kristale, ki so bili zelo lepi. Zapomnila sem si samo enega, ki ga je prinesel iz Brazilije.

Ustavili smo se na koncu, pri Tkalcu jami. Bila je zelo globoka in bali smo se, da pademo vanjo. Naša zadnja postaja pa je bila cerkva svetega Kancijana. Bila je podrtja in stara. Potem smo odšli domov.

Doma so me že vsi čakali.

Špela Kogovšek, 2.r

ČATEŠKE "TOLPICE"

V Čateške Toplice smo odšli skupaj z rovtarsko šolo, kdor je hotel. Jaz sem tam že bila, toda v pokritem bazenu. Tega dneva sem se že kar veselila.

Iskat nas je prišel kombi in nas odpeljal v Rovte, od tam naprej pa s štirimi avtobusi. Pot je bila zelo dolga, presedali smo se in čakali, kdaj prispemo na cilj. Vozili smo se okrog 3 ure. Ko smo prispeli, smo najprej pomalicali, tisto, kar smo imeli s sabo. Nato pa polni pričakovanja v bazen. Izbrali smo plažo, se preoblekli v kopalke in se dobro namazali s kremo za sonce. Pri tem nam je pomagala učiteljica Barbara z Vrha. Potem pa smo šli v bazen. Kar dve šolski uri nas je imel učitelj Grom in nas učil plavati in narediti čolnička. Šli smo se tudi raznovrstne igre, kar je bilo zelo v redu.

Nato smo si malo ogledali toplice. Šli smo v reko in se tam vozili z baloni. To je bilo zelo zabavno, kajti bila so tudi taka mesta, da je voda špricala iz tal ali pa kjerkoli. Tudi tobogane smo preizkusili. Bili smo tudi v bazenu z valovi. Vsake toliko časa pridejo in so zmeraj višji, dokler jih spet ne zmanjka in se gladina ne umiri.

Ura pa se za nas ni zmenila in je hitela in hitela, dokler ni prišla do tretje ure – čas odhoda. Počasi smo pospravili stvari in se odpravili na avtobus. In spet ta dolga vožnja. Ogledali smo si film Sto in en dalmatinec. Tako nam je čas hitreje mineval. Kmalu smo prišli domov.

Ta dan mi je bil zelo zanimiv, tudi zato, ker sem spoznala veliko mojih bodočih sošolcev in sošolk.

Andrejka Kogovšek, 4.r

ANEKDOTE ŠOLSKIH IN OBŠOLSKIH DNI

TUDI KDOR NE IŠČE, NAJDE

Stara mama je v svinjaku kidala prašičem gnoj in ga metala čez ograjo. Urban pa je ravno v tistem, ko je mama vrgla gnoj, vstopil v svinjak in dobil smrdečo porcijo v glavo.

V tistem trenutku prav gotovo ni pomislil na svinjsko pečenko!

Borut Gantar, 4.r

BREZ ORIENTACIJE

Hodil sem v drugi razred, ko smo pisali kontrolno nalogo. Eno vprašanje se je glasilo takole: Kje je naše največje pristanišče? Borut in Andrejka nista zapisala ničesar, jaz pa MARIBOR.

Danes vam to "letovišče" odsvetujem. Že zdavnaj je zmanjkalo prave slane vode.

Jure Leskovec, 4.r

ZMRZNJENA ZGODBA

Nekega mrzlega zimskega petka sva z Borutom stregla pri maši. Pristopili smo k oltarju in maša se je pričela. Med mašo mi je župnik rekel, naj grem v zakristijo po vodo. Običajno jo prinese Urban, tokrat pa je bral berilo in odšel v klop. Ker jaz nisem vedel, kje je voda, sem pošepetal Borutu, naj gre on. Borut gre in nenadoma zaslišimo iz zakristije žvenket stekla. Ko je odprl omaro, je po tleh padla steklenica, v kateri je bila voda, ki pa je zmrznila. Čez nekaj časa pride Borut nazaj, brez vode. Pošepeta mi, kaj se je zgodilo. Začela sva se smejati. Povedala sva župniku. Nato smo šli vsi pogledat, kaj je z vodo, ki je zmrznila, in nadaljevali z obredom. To se nam je zgodilo samo enkrat.

Ni lepo, če se ne moreš smejati na glas, ko je najbolj smešno!

Jure Leskovec, 4.r

POSKUS NI USPEL

Bili smo v Ljubljani v narodni galeriji. Ko smo hoteli skozi steklena vrata ven, se je Andrejka treščila v šipo. Najbrž se ji je posvetilo, da je dobro, da gremo bolj poredko v galerijo in da šolska vrata v Zavrattcu niso steklena.

Skozi vrata ji je uspelo po normalni poti.

Julijan Gantar, 2.r

LETA PRINESEJO SVOJE

Ko sem šla prvič v šolo, me je bilo zelo strah. In za nameček sem pozabila še puščico. Sošolec Julijan me je vprašal, če imam puščico. Hitro sem stekla domov. Ko sem se vrnila, se je pouk že pričel. Zamudila sem pouk. Bilo me je zelo strah.

Medtem sem malo zrasla. Hodim v drugi razred. Ni me več strah, če pozabim puščico.

Leta prinesejo svoje.

Špela Kogovšek, 2.r

ŽIVEMU SE LAHKO VSE PRIPETI

Bilo je v prvem razredu. Naučiti smo se morali eno pesmico. Najprej je bil na vrsti Urban. Medtem, ko je pred tablo pripovedoval pesmico, sem se jaz na stolu guncala. Ne vem, zakaj. Morda sem bila malo živčna. Naenkrat se mi je stol izmaknil in sem z njim vred treščila po tleh. Meni ni bilo nič, toda vsi so se na glas smejali. Seveda mi je bilo nerodno.

A kaj hočemo, živemu človeku se lahko vse pripeti!

Andrejka Kogovšek, 4.r

KDOR ZNA, PA ZNA

Bilo je lani pozimi, ko nas je učila učiteljica Vesna. Smučali smo se na Možinovem griču. Špela ni bila tako vajena hitrih smučk in strmega brega. Zapeljala se je z vrha griča naravnost navzdol smuk in se čez steno snega profesionalno odrinila,... Naprej pa ne vem povedati, ker se ni videlo, samo slišalo se je en BUUUM. In kar naenkrat smo se vsi znašli pri Špeli in učiteljica jo je v razredu še in še spraševala, kje jo kaj boli. Pa ni bilo hudega.

Kdor zna, pa zna.

Andrejka Kogovšek, 4.r

RIBE ZA VSAKO CENO

Z Julijanom sva šla loviti ribe. Našla sva tolmun, v katerem je bilo kar nekaj rib, voda pa je bila globoka okrog 80 centimetrov. Vse ribe so se normalno skrile. Julijan se prijel za vejo, ki je bila nagnjena k vodi, in se nagnil nad gladino, da bi pogledal, kje so ribe. V tistem pa se je zlomila veja in Julijan je pljusnil v vodo.

Riba pa taka!

Borut Gantar, 4.r

OKUSI SO RAZLIČNI

Ko smo se v šoli pogovarjali o travniku, sem poskusil čim bolj podrobno opisati delo na travniku. Zapisal

sem takole: "Pri nas najprej travo pokusimo, potem pa jo posušimo." Učiteljica je rekla: "Kaj hočemo! Okusi so različni!"

Od takrat naprej se trudim travo kositi.

Julijan Gantar, 2.r

ŠALE

CEMENT JE VSEGA KRIV

Sezidali so hišo. Drugi dan se je podrla.

Pesek pravi: "Jaz sem bil zraven."

Voda: "Jaz sem bila zraven."

Kvader: "Jaz sem vedno raven."

Cement pa pravi: "Zdaj bom pa jaz kriv, ker me sploh zraven ni bilo!"

ČUDEŽ

Žena nadere moža: "Kam si dal polovico svoje plače?"

Mož reče: "Čudež se je zgodil."

"Kakšen čudež?" ga vpraša žena.

"Denar se je spremenil v pivo."

KOSILO

Gorenjec popravlja streho. Spodrsne mu in pade s strehe. Ko pada mimo kuhinjskega okna, kjer žena kuha kosilo, ji zavpije: Danes zame ni treba kosila, ker bom kosil v bolnici."

Evgen Rupnik

IZVRSTNE MAME

Mame duhovnikov so se pogovarjale.

Prva ošabno pravi: "Moj sin je monsinjor. Ko ga srečajo ljudje, ga pozdravljajo: Dober dan, monsinjor!"

"Moj sin je škof, vsi ga častljivo pozdravljajo: Dober dan, ekselencia!" se hvali druga mati.

Tretja pribije: "Kaj potem, moj sin je kardinal. Ljudje ga vljudno pozdravljajo: Dober dan, eminenca!"

Četrta mama nekaj časa posluša in nato mirno doda: "Moj sin je visok dva metra in deset centimetrov, tehta 135 kg in ko ga ljudje zagledajo vzkliknejo: O ljubi Bog!"

Olga Vehar

BOŠTJAN RUPNIK - 2. MESTO NA DRŽAVNEM PRVENSTVU V AVTOKROSU

Naš domačin Boštjan Rupnik se je pogumno odločil, da preizkusi svoje spretnosti v vožnji na državnem prvenstvu v avtokrosu, kar je vsem, ki ga dobro poznamo v velik ponos. Več o avtokrosu pa nam bo povedal kar Boštjan sam.

Boštjan, najprej bi te prosila za razlago, kakšen šport je pravzaprav avtokros?

To je nekaj podobnega kot motokros, samo da so tu namesto motorjev avtomobili posebej prirejeni za ta tekmovanja. To so krožne dirke po travnatem, peščenem in kamnitem terenu. Tekmovanje poteka v več divizijah (kategorijah) glede na obliko in zmogljivost (kubitura) avtomobila. Divizija 1 - so "školjkarji" oz. serijski avtomobili z veliko dodelave, divizija 2 pa "buggy vozila", ki so v celoti izdelani v domačih delavnicah.

Kako to, da si se za ta šport odločil in kdaj te je le-ta začel zanimat?

Ta šport spremljam že kar nekaj časa. Nekako pred desetimi leti se je to tekmovanje že odvijalo na Vrhniki pa tudi drugje po Sloveniji. Takrat nas je šlo več kolegov dirke spremljat kot gledalci in navijači. Po večletnem premoru se je v splošnem zanimanje za ta šport spet povečalo. Do prvega pravega stika z avtokrosom sem prišel lansko leto, ko je začel dirkat moj sodelavec Sašo, jaz pa sem bil pri njemu v mehaniški ekipi. Tako sem tudi jaz dobil navdih za vožnjo takega avtomobila. Prav od njega sem kupil starega Subaruja s pogonom na vsa štiri kolesa. Sprva me predelava tega avtomobila niti ni tako mikala,

Mehanik Andrej Mivšek (Z.32) in Boštjan Rupnik po uspešni vožnji

nakar sem po nekaj mesecih preizkušanja njegovih zmogljivosti prišel do ugotovitve, da je vozilo zares zmogljivo in zelo primerno za resne dirke. Skupaj z bratom Markom sva sklenila, da se avtomobil priredi za tovrstna tekmovanja. Temu je seveda sledila tudi učlanitev v klub AMD IMOS.

Kako so potekale priprave vozila?

Najprej sva se z Markom pozanimala o normativih in zahtevah tekmovalnih avtomobil. Večina opreme, ki se je nahajala v sami kabini (prostor namenjen za voznika in potnike), je bilo potrebno odstraniti. Demontiralo se je vse (sedeži, tapete, električna napeljava...), razen armaturne plošče, ki pa je dobila še nekaj dodatnih elementov (razna stikala za vklop in merilne ure za delovanje motorja). Za povečanje varnosti voznika je bilo potrebno v kabino vozila namestiti varnostne cevi (roll bar). Na prostor ob vozniku sva montirala akumulator (baterijo) in gasilni aparat, na mestu zadnjih sedežev pa rezervoar za gorivo, za katerim sva namestila še hladilni sistem. Med rezervoarjem in voznikom sva vstavila še zaščitno pregrado, ki varuje voznika pred izlitjem raznih tekočin (bencin, hladilna tekočina). Obvezno je bilo odstraniti vsa stekla. Na mesto vetrobranskega stekla in sprednjega levega stekla sva namestila mrežo, ki voznika ščiti pred večjimi letečimi delci, ki jih s proge dvigajo vozila sotekmovalcev. Odstranila sva še vsa svetlobna telesa zunaj vozila. Nastale odprtine sva zavarila s pločevino. Sledilo je ličenje celotnega vozila in oprema z raznimi nalepkami. Na zgornji zadnji del sva namestila še tri rdeče luči. Od teh sta dve zavorni luči, ena pa je med potekom dirke stalno prižgana. Karoserija vozila je še dodatno ojačana. Veliko dela je bilo vloženega tudi v podvozje kot so razne ojačitve nihajnih rok. Za to tekmovanje so potrebne tudi primerne gume s posebnim profilom.

Kaj pa ostala oprema?

Kot vemo, je ta šport nevaren, zato voznik potrebuje posebno zaščitno opremo: zaščitna obleka, ki je iz negorljivega materiala, zaščitna čelada, rokavice, priporočljivi so tudi tekmovalni čevlji.

Kje treniraš?

Ja, nikjer prav dosti. Tekmovalne proge so od Zavrataca kar oddaljene, zato se s tem niti nisem obremenjeval.

Tvoje prvo tekmovanje je bilo 29. aprila na Sopotnici pri Škofji Loki. Kakšni so bili pogoji za udeležbo?

Za to tekmovanje potrebuješ vso dokumentacijo, ki jo zahteva Zveza za avto šport Slovenije, kot je tekmovalna licenca, zavarovanje in zdravstveni pregled. Avtomobil je moral opraviti tudi tehnični pregled in izpolnjevati vse varnostne kriterije.

Kako je to tekmovanje potekalo?

V zgodnjih jutranjih urah smo se skupaj z mehaniki in avtomobilom odpravili na dirkališče. Javal sem se na prijavnem mestu, nakar se je začelo samo tekmovanje odvijati po različnih divizijah. Najprej sem vozil dva kroga za spoznavanje proge in takoj za tem še dva kroga na čas. Ob tem sem spoznal, da je moj Subaru kar hiter, saj sem dosegel tretji najboljši čas. Sledil je sestanek voznikov in športnih funkcionarjev, ki so nam pojasnili pravila dirke, potem pa so se začele tri kvalifikacijske vožnje (vsaka 6 krogov), katerih se udeležijo vozila posamezne divizije. Po vsaki vožnji se voznikom dodelijo točke glede na rezultat, ki pa so pomembne za štartno mesto finalne vožnje. Potem je šlo zares. Za štart finalne vožnje sem si priboril drugo mesto. Tudi finalna vožnja je potekala na istem terenu (8 krogov), kjer sem na cilj pripeljal kot drugouvrščeni. Za zaključek je bila še superfinalna vožnje. Te vožnje se lahko udeležijo vozila vseh divizij, štartno mesto za tekmovalce pa je določil žreb. Po naključju sem izžrebal številko ena, moj najhujši konkurent pa številko dve. In zopet sva bila skupaj na prvi štartni poziciji. Vseh 10 krogov superfinalne vožnje, ki se ne šteje za točke državnega prvenstva in udeležba ni obvezna, je bilo zelo vroče. Zopet sem pristal na drugem mestu. Temu je sledila podelitev pokalov in tako se je tekmovanje slovesno končalo.

S teboj na avtokrosu je bila tudi spremljevalna ekipa mehanikov. Kdo jo je sestavljal in kakšna je bila njihova naloga?

Mojo ekipo sta sestavljala dva mehanika - sosed Andrej Mivšek in moj brat Marko, sodelovali pa smo tudi s sosedno ekipo, ki je skrbela za vozilo mojega sodelavca Saša. Moje vozilo je brezhibno delovalo do konca dirke, tako da so mehaniki po vsaki dirki opravili le pregled vozila in preverili nivo tekočin.

Kako si bil zadovoljen z organizacijo tekme?

S samo organizacijo tekme sem bil zelo zadovoljen. Pohvalil bi organizatorja tekme in vse sodelujoče, ki so pripomogli k temu, da je tekma potekala brezhibno.

Kaj pa navijači?

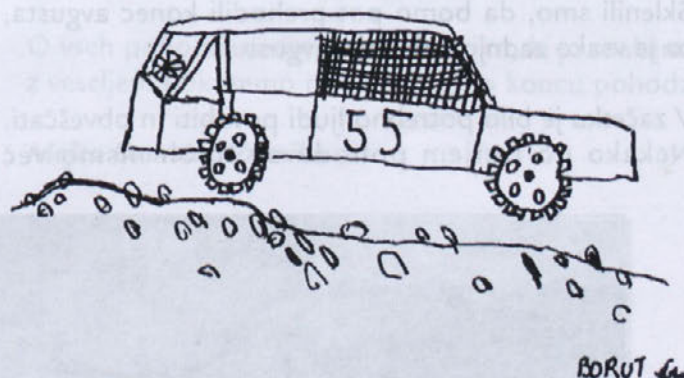
Presenečen sem bil nad zanimanjem za tovrstni šport, saj se je ob progi navijačev kar gnetlo. Najbolj pa sem bil vesel navijačev iz Zavrata in okoliških krajev, ki so mi z navdušenjem ob koncu tekme čestitali. Med samo tekmo nisem mogel biti pozoren na vzdušje med navijači, kljub temu pa je med njimi najbolj izstopal Renato, tako da ga ni bilo mogoče spregledati tudi med samo vožnjo. Držite pesti za dobro vožnjo še na naslednjih tekmah.

Kakšni so tvoji načrti za prihodnje?

Želim se udeležiti vseh državnih tekmovanj v avtokrosu te sezone, seveda pa je to povezano s finančnimi sredstvi. Na koncu pa se vsem, ki ste mi do zdaj pomagali, zahvaljujem.

Tudi tebi hvala za pogovor.

Alenka Gantar

BORUT

Med vožnjo

Fotografiji: Evgen Rupnik

POT PRIJATELJEV VRHNIKA – ZAVRATEC

potopis

Naključje je nanoslo, da so si trije Zavratčani, ki so pred več leti odšli iz rodne vasi, ustvarili dom v isti ulici na Vrhniki.

Ob vsakodnevnih pogovorih ob delu na vrtu ali dvorišču, je nekega dne vzkliła ideja, da bi kot ljubitelji narave in pohodov lahko izpeljali novo pohodniško turo. Beseda je dala besedo, ideja je navdušila tudi sorodnike, sosede, prijatelje, znance in še nekatere izseljene Zavračane.

Leta 1995, med zimskimi počitnicami, sva z Ladotom najprej raziskala teren in ugotovila težavnost poti, da bi vedela navduševati ostale. Ugotovila sva, da so naši sosede, prijatelji in znanci tako dobri hodci, da jim nekaj urna hoja ne bi smela delati težav.

Ob toplih poletnih večerih smo pri Sonji pod brajdo kovali načrte: koliko nas bo, kje bomo počivali, kdo nam bo na koncu poti kuhal, kdo nam bo godel za ples in še mnogo idej in načrtov smo obdelovali.

Sklenili smo, da bomo pot prehodili konec avgusta, to je vsako zadnjo soboto v avgustu.

V začetku je bilo potrebno ljudi povabiti in obveščati. Nekako po tretjem pohodu se sploh nismo več

obveščali, ampak se udeleženci spontano zberemo. Ob enaki uri, to je ob 7,00 zjutraj na istem zbirnem mestu, to je na Travniški 11, pri Sonji in Tonetu, ker sta ravno v sredini med Cvetko in Ladotom.

Za letos načrtujemo že sedmi tradicionalni pohod, ki smo ga na začetku poimenovali Pot prijateljev Vrhnika – Zavratac, kar nam piše tudi na spominskih majicah. Trasa pohoda je z nekaterimi niansami oziroma odkrivanji novih – starih stezic, vedno enaka.

Pot nas pelje mimo nekdanjih vojašnic, oziroma zdajšnje industrijske cone na Vrhniki čez Staro Vrhniko na Kuren. Do tu se že kar nekoliko ogrejemo in je prvi počitek večini dobrodošel. Po krajšem postanku in prvem preoblačenju se nam kmalu odpre Ulovka, kjer z užitkom popijemo kavico ali kaj osvežilnega. Nato nadaljujemo po nepriljubljenem asfaltu mimo Jamnika, Logarja v Mizendol. Tam nas ponavadi zvedavo opazujejo krave, ki lenobno prežvekujejo svoj dopoldanski obrok. Hvala Bogu, kmalu skrenemo z asfalta, saj nas gozdna pot vodi mimo Lazenčarja in Celarca na Gradišče. Tu je naša naslednja postaja za počitek. Najdemo hladno senco pod drevesi, nekajkrat pa smo se ustavili tudi pri Vrhničanu Marjanu na Planini, ki nam je gostoljubno razkazal svoje prostore in nas gostil.

Ob pričetku pohoda

Kaj kmalu krenemo na pot, saj naj bi po tradiciji bili ob 11.30 v Zajelah. Z Gradišča po lepi bližnjici do Celerij, nato pa po hribčku prečkamo sicer dolgo pot okoli. Od tu je zopet krasen razgled po bližnji in daljni okolici. Z veseljem opazujemo urejene hiše, ki se sramežljivo skrivajo za drevesi in grmovjem. Naenkrat smo v Rovtah, kjer se mnogi naših pohodnikov pozdravljajo s svojci in znanci in ponavadi tudi pomažejo grlo z domačim izdelkom. Sledi pol do enourni postanek v Zajelah. Večkrat smo že ugotovili, da se na gostilniškem pragu da prav prijetno počivati, posebno če kateri od godcev raztegne svoj meh. Če ga pa ni, pa sami poskrbimo za zabavo.

Pot nas nato vodi skozi Kurjo vas na Trate. Sonce je že visoko in nam pripeka v hrbte, zato pohitimo, da se na Tratah v senci ohladimo.

Prvič nas je pot vodila tudi čez Lanevše, pa smo ugotovili, da moramo preveč v dolino in zopet v hrib, zato se zadnja leta držimo bolj južne variante. Uh, kako je vroče, najraje bi kar tu zaključili naše popotovanje! Toda treba je naprej. Ob 14. uri nas ponavadi čaka kuhar, ki v kotlu pripravlja slastni obed. Marica nam speče najboljši domači kruh in včasih tudi ocvirkovko, da nadomestimo izgubljene kalorije.

S Trat smo enkrat poskušali najti stezo, bližnjico, da ne bi bilo treba po asfaltu mimo gasilnega doma. Toda čisto je zaraščena in smo se pošteno "zaštrikali", tako da smo namesto v Potoku pristali pod Leskovcem.

Od takrat hodimo kar po cesti do odcepa za Potok. Tam izbiramo med več variantami. Včasih gremo mimo Nartarja, čez Krštofov grič in skozi grapo, včasih kar po bližnjici čez hrib proti Potoku, nekajkrat pa po serpentinastem makadamu.

Naša končna postaja je vedno v Zavratacu, kjer si pripravimo tako "fešto", da se običajno še nekaj dni pogovarjamo o njej.

Žal smo v teh letih izgubili že kar nekaj naših pohodnikov; vzela jih je prezgodnja smrt. Tudi mam in tet, ki so nas prva leta naših pohodov tako nestrpno in z veseljem pričakovale, ni več, se pa nanje vsakič spomnimo in obujamo spomine.

V dolino se vrnemo tako kot običajno - s pomočjo jeklenih konjičkov in prijateljev, ki priskočijo na pomoč utrujenim planincem.

Ugotavljamo, da se je naša Pot prijateljev tako "prijela", da jo bomo kar še nekaj časa nadaljevali. Vabimo tudi nove pohodnike, ki bi želeli z nami prehoditi zanimive in lepe kraje, da se nam pridružite. V veseli in sproščeni družbi vsaj za tisti dan pozabimo na skrbi in težave.

O vseh pohodih vodimo foto kroniko, ki jo vsakemu z veseljem pokažemo na srečanju po koncu pohoda.

Mojca Drmota, Vrhnika

Prispeli v Zavratac

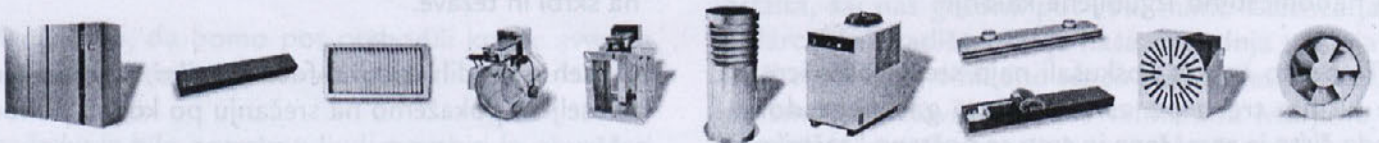
Godovič 150, 5275 GODOVIČ
Telefon: 05 374 30 00, faks: 05 374 70 26
E-pošta: impklima@imp-klima.si

Poslovna dejavnost IMP KLIMA je trženje, razvoj in proizvodnja izdelkov za klimatizacijo ter ogrevanje in hlajenje. Glede na značilnosti posameznih družin izdelkov, specifičnosti njihovega trženja in proizvodnje je poslovna dejavnost razdeljena na 5 profitnih centrov:

- **program Klima:** distribucija zraka, zajem in regulacija zraka,
- **program Požarna zaščita:** izdelki za požarno zaščito v prezračevalnih sistemih,
- **program Absolutna filtracija:** izdelki za filtriranje zraka v čistih prostorih,
- **program Energetika:** izdelki za ogrevanje in hlajenje,
- **program Posebni izdelki in storitve:** obdelava tanke pločevine do 3mm, storitve lakiranja s prahom.

Z našimi izdelki ustvarjamo ljudem prijetno klimo, pri njihovi proizvodnji pa skrbimo za to, da okolje čim manj obremenjujemo z negativnimi vplivi. Poslovni sistem imamo že od leta 1996 urejen po zahtevah sistema kakovosti v skladu z mednarodnim standardom ISO 9001. V letu 1999 smo pridobili še certifikat ISO 14001, ki je opredeljen kot sistem ravnanja z okoljem. S takim poslovanjem laže ugodimo zahtevam naših kupcev, katerih krog se stalno širi, zlasti na tujih trgih.

V bližnji prihodnosti bi radi še dodatno poskrbeli tudi za zdravje, varnost in zadovoljstvo zaposlenih na njihovem delovnem mestu. Tudi to področje smo pričeli sistemsko urejati po zahtevah domače in evropske zakonodaje.

Franci Kavčič

LIVAR d.o.o.

Dole 15 a, 5280 IDRIJA, telefon: 05 37 47 038

**ULIVANJE ALUMINIJEVIH
IN
CINKOVIH ZLITIN**

**Avtobusni prevozi s turističnim avtobusom
do 35 oseb in
servis kmetijskih strojev
(motorne žage, kosilnice in traktorje).**

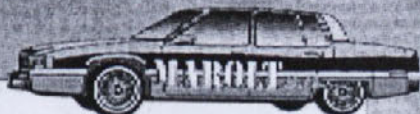
OBLAK FRANCI s.p.

Hlevni vrh 11 e, 1373 ROVTE
Telefon in faks: 01 750 12 20, GSM: 041 64 27 28

**OBČINA
IDRIJA**

Miza: Globalfig
Cent-Mont: Hofman

**AVTOKLEPARSTVO
VULKANIZERSTVO
AVTOVLEKA**

Rovte 21 a, 1373 Rovte
telefon: 01 750 10 89, 0609 63 98 77, 041 63 98 77

**AVTOKLEPARSTVO - LICARSTVO - VLEKA
NARTNIK**

Rovte 29, 1373 ROVTE
telefon: 01 750 12 06, 041 540 124

AvtoDom GVS d.o.o.

Avtodom Gantar
vozila - rezervni deli - servis

Gregorčičeva 47, 5280 IDRIJA
telefon: 05 372 00 56

ZALOŽBA BOGATAJ
ABC MERKUR d.o.o. Idrija
telefon: 05 377 37 47, 05 372 22 80

MINIRANJE

**NA POVRŠINSKIH KOPIH
IN V GRADBENIŠTVU**

Slavko Rupnik s.p.

Medvedje Brdo 8a, 1373 Rovte
telefon: 01 750 30 39, 750 30 40

PETROL

**NAGODE LUDVIK
s.p.**

**BENCINSKI
SERVIS ROVTE**

telefon: 01 750 30 51

**KOMBI
VZDRŽEVANJE CEST-POTI**

**PREVOZI
S TRAKTORSKO
5-TONSKO PRIKOLICO**

MIRKO KOGOVIŠEK s.p.

Potok 5, 1373 Rovte
tel.: 01 750 13 84, 041 270 069

PEKARNA JESENKO

Naš kruh lahko kupite v vseh trgovinah v okoliških krajih:
v Godoviču, Hotedršici, Logatcu, Žireh in Idriji.
Izbirate lahko med desetimi vrstami kruha in več kot
dvajsetimi vrstami pekovskega peciva ter še drugimi
pekovskimi izdelki.

Dober tek!

Naj bo naš kruh vedno dobrodošel na vaši mizi.

PEKARNA JESENKO, Jože Jesenko s.p.
Jelični Vrh 15, 5275 Godovič, telefon: 05 37 47 410

Izdelki domače obrti

Vojko Česnik s.p.

Osnovni pribor za klekljanje:

- blazine (bule) vseh velikosti od 25-50 cm
- košare (jerbasi) vseh velikosti
- klekeljni (javorjevi, češnjevi)
- ročni kolovrati za navijanje klekeljnov
- mize za klekljanje
- darila in spominki s čipko

Obiščite ali pokličite našo delavnico in si izberite, kar potrebujete.

Kje nas dobite?

Idrija, Triglavska 43, telefon: 05 37 22 636, faks: 37 22 637
e-mail: vojko.cesnik@siol.net, gsm: 041 508 988

Trgovina TRATE in bife 1000 ROŽ

Vojko in Rozi PANIČ s.p.

Medvedje Brdo 6, 1373 ROVTE
telefon in faks: 01 750 11 86

PRODAJAMO:

živila, pijače, tekstil, galanterijo, kozmetiko,
kmetijske pripomočke, semena, krmila, gnojila in plin.

DOSTAVA TUDI NA DOM.

ODKUPUJEMO V SEZONI:

zelišča, goveje, konjske in svinjske kože.

Se priporočamo.

M SORA.

z.o.o., ŽIRI

Prodajalna

OPREMA Rovte

MERCATOR SORA - OPREMA - ROVTE

Zakaj po nakupih v oddaljene kraje - varčujte s časom in bencinom.

- dober nakup lahko opravite tudi doma
- vse na enem mestu
- ugodne cene
- solidna postrežba

Pričakujemo vas v sodobno urejeni prodajalni.

telefon: 01 750-10-02

KLEPARSTVO KROVSTVO - TESARSTVO

JANEZ TAVČAR

Zavratec 23, 1373 Rovte
telefon: 01 750 14 34, 040 271 880

ŽAGANJE LESA

HENRIK ŽERJAL s.p.

Medvedje brdo 6 a, 1373 Rovte
telefon: 061 750 11 03

Zahvaljujemo se vsem, ki ste kakorkoli pripomogli k izidu glasila.

Fotografija: Robert Rijavec

